

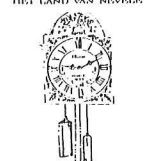

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

HET LAND VAN NEVELE

Vereniging zonder winstoogmerk

<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p>
<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p>
<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p>
<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p>
<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>Vereniging van de heemkundigen van de heemkundige kring</p> <p>HET LAND VAN NEVELE</p> 	<p>20</p>

JUNI 1989 – JAARGANG XX – AFLEVERING 2

Afgiftekantoor 9850 Nevele

Ter gelegenheid van de twintigste jaargang van ons tijdschrift werd de kaffoto ontworpen door de heer Guido Schaeck.

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

HET LAND VAN NEVELE

Vereniging zonder winstoogmerk

JUNI 1989 – JAARGANG XX – AFLEVERING 2

Verantwoordelijke uitgever: **J. LUYSSAERT**
Veldestraat 26
9841 Nevele -Merendree

Het tijdschrift „HET LAND VAN NEVELE” is een driemaandelijkse uitgave van de heemkundige kring „Het Land van Nevele” v.z.w.

Redactieraad: J. LUYSSAERT- voorzitter
A. STROBBE
J. VAN DE CASTEELE

Redactieadres: J. LUYSSAERT
Veldestraat 26
9841 NEVELE - Merendree

Voor verdere informatie in verband met de opgenomen artikels en bijdragen voor het tijdschrift, gelieve contact op te nemen met de redactievoorzitter. Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

De heemkundige kring „Het Land van Nevele” is een vereniging zonder winstoogmerk die ernaar streeft, enerzijds de heemkundige studie van de streek te bevorderen, te beoefenen en de verworven kennis te verspreiden; anderzijds actief bij te dragen tot beheer, bescherming en vrijwaring van het cultureel en natuurlijk patrimonium van de streek.

Daartoe organiseert zij ook geregeld voordrachten, dia- en filmvoorstellingen, tentoonstellingen, uitstappen en wandelingen.

Alle leden worden op die manifestaties uitgenodigd en kunnen eraan deelnemen.

Zijn werkgebied wordt gevormd door volgende deelgemeenten:

Bachte-Maria-Leerne, Hansbeka, Landegem, Lotenhulle, Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele, Sint-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren.

De zetel van de vereniging is gevestigd in de gemeente Nevele.

Briefwisseling in verband met de werking van de heemkundige kring „Het Land van Nevele” v.z.w. dient te worden gericht aan het secretariaat van de vereniging, Heistestraat 45, 9840 NEVELE.

- **Abonnement en lidmaatschap:** 450,-fr. per jaar.
vanaf 1.000,-fr. per jaar
steunend lid.
te storten op rekening 000-0627981-03 of 290-7431460-20 van
„Het Land van Nevele” v.z.w., Beentjesstraat 24, 9850 NEVELE
  - **Losse nummers:** voor zover voorradig.
  - **Opzegging abonnement:** vóór 1 december.
  - **Overname van teksten:** toegestaan mits bronvermelding.
-

Gedrukt in de Beschutte Werkplaats „Nevelland” te Nevele.

INDUSTRIEEL ERFGOED (X):

STOOMMELKERIJ ST.-MAURITIUS TE NEVELE

In de vorige jaargangen van ons tijdschrift verschenen negen bijdragen over het industrieel erfgoed in het Land van Nevele. Met deze tiende aflevering sluiten we de reeks voorlopig af. In een nieuwe reeks bijdragen zullen we een vijftal minder bekende maar toch belangrijke figuren uit het Land van Nevele in de kijker stellen.

Ook andere aspecten van het openbare leven (zoals het eerste vliegtuig boven Nevele, de brouwerijen en herbergen, de postkerijen, de buurttram) komen nog aan bod.

Het beëindigen van deze reeks „industrieel erfgoed” betekent dus helemaal niet dat de auteur aan heemkundige ademnood lijdt.

Voorgeschiedenis

Wat eertijds een melkerij werd genoemd is nu een zuivelfabriek. Zo een inrichting is zeer dikwijls opgericht door enkele landbouwers die hun zuivelproducten op de hoeve niet kunnen aan de man brengen. Als men de producten samen laat verwerken in een bedrijf, dat men een melkerij noemde, dan kan men een ander afzetgebied aanboren en zo wordt de verliespost van de hoeve omgezet in een winst. Melkerijen zien gewoonlijk het levenslicht in een periode van crisis of ongunstige tijd. De oprichters kregen gewoonlijk de steun van een overkoepelend orgaan, hier de Belgische Boerenbond of van een plaatselijke vereniging van de boerenstand. Zo een inrichting kan een „vrije melkerij” zijn waar landbouwers vrijwillig bij aansloten, of „verplicht” zijn bijv. in oorlogstijd werd men verplicht melk te leveren.

Melkerijen zouden reeds hebben bestaan in de 17e eeuw. Op een prent verschenen in het tijdschrift *De Boer*, kan men zien hoe men toen karnde en boter stampte, ook kaas werd gemaakt.

Eerlijkheidshalve moeten we bekennen dat onze gegevens niet zo ver teruggaan. In 1904 was er een melkerij gevestigd in de Langemunt, kadaster Sectie C. nr. 574a, in de woning op de hoek van de Langemunt en *den Oppier*, nu eigendom van Mevrouw Dr. Steyaert. Toen was het huis bewoond door Alexander De Cock en zusters; de man oefende daar de stiel uit van blauwverver en de twee zusters waren winkeliers. In 1904 hadden enkele landbouwers van Nevele en Bachte-Maria-Leerne de handen in elkaar geslagen en een melkerij opgericht, die bestuurd werd door de heer Dutry-Priot die te Nevele

Aanvoer van melk per hondekar in 1909.
Foto genomen voor de melkerij van Merendree, gelegen in de Lostraat
(nu nr. ?).

(Foto Julien De Baets, Hansbeke.)

woonde in de villa Marie-José, juist naast de melkerij gelegen (1). De aanvoer van de melk gebeurde met kruiwagens, met de hondekar bespannen met 2 of 3 honden of per stootkar. Deze voertuigen waren dan respectievelijk beladen met twee, vier of zes melkkannen. Over de werking van deze melkerij en de inrichting ervan weten we verder niets. Vermelden we terloops dat in de gemeente Merendree toen een soortgelijk bedrijf bestond.

Vier jaar later, in 1908, vinden we een melkerij, in een woning gelegen in de Langemunt kadaster Sectie C. nr. 334, dus juist naast de herberg "In de Pen". Het was de leegstaande woning van schoenmaker Petrus Cannoodt (2). Sinds 1906 was de leiding en het bestuur in handen van de heer Van Renterghem wonende te Bachte-Maria-Lerne. Hij kwam dagelijks te voet naar Nevele. Over deze melkerij weten we verder niets. Een feit is dat er bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog geen melkerij bestond te Nevele. In 1915 wordt echter een verplichte melkerij opgericht. Ze werd ondergebracht in een leegstaand huis van Jacobus Deblauwere, kleermaker te Nevele en gelegen op de hoek van de Markt en de Kernemelkstraat, nu de A.C. Vander Cruyssenstraat, kadaster Sectie C. nr. 653 (3).

De naam van deze melkerij was „Samenwerkende melkerij H. Mauritius Nevele” (4). Bestuurder was de heer Felix Beaufort en proost was Z.E. Heer Onderpastoor Petrus De Wilde (5). Deze laatste woonde op de Markt nr. 5. Als werknemers werden aangeworven, René Martens en Charles Vermaele, die na 1918 uitweek naar Amerika en daar huwde met Bertha Schaubroek; verder werkten er Felix Everaert, Emiel De Keyzer en Emiel De Vlieger. Elke landbouwer of koehouder was verplicht gedurende de oorlogsjaren vier liter melk te leveren per dag en per koe. De melk werd ontroomd, gekarnd en verwerkt tot boter. De karnemelk werd verdeeld door het Nevels Hulpcomité aan de minderbegoeden. Als uitrusting bezat de melkerij een grote ontromer type „Persoons” van 1901 en een kleinere ontromer type ”Persoons 1908” met hangende bol. Over de werking vinden we verder niets terug. Op 20 september 1917 sluit de „Samenwerkende melkerij H. Mauritius”, gelegen op de Markt van Nevele, een verzekering onder polis 230.091 voor een bedrag van 13.000 frank voor huur, inboedel, gebouw en de „electric” voor een periode van 10 jaar; de premie bedraagt 7,70 fr. per jaar (6). Na de oorlog is de melkerij niet meer in die woning gevestigd. Werd ze opgeheven? In 1919 is de woning te koop. De nieuwe eigenaar is Honoré De Geetere en echtgenote Marie De Coster. Na veranderingswerken in 1920 richtten ze daar een ijzerwinkel en smederij op (7).

Melkerij H. Mauritius 1917.
V.l.n.r. René Maertens, Charles Vermaele, Felix Everaert,
Emiel De Keyzer, Emiel De Vlieger.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

Oprichting van de stoommelkerij St.-Mauritius

In 1927 brak er een crisis uit in de nijverheid, hierdoor kwam er een overvloed aan landbouw- en zuivelprodukten. De prijzen daalden en dat betekende een verlies voor de producent. Om dit verlies op te vangen besloten enkele vooruitziende landbouwers, met als promotor de heer Felix Beaufort, een maatschappij en onderneming op te richten waar ze gezamenlijk hun melkprodukten zouden samenbrengen en verwerken voor de verkoop. Deze vereniging kreeg als naam „Coöperatieve Stoommelkerij St.-Mauritius”. Ze had tot doel de aankoop en afname op de hoeve van melk en de verkoop van melk, karnemelk en boter aan de verbruikers.

De onderneming werd opgericht op 13 april 1928, het bedrijf startte op 25 maart 1929. De statuten vermelden dat elke aangesloten gemeente een afgevaardigde had in de bestuursraad.

Het kapitaal werd gevormd door aankoop van aandelen op naam ten belope van 200 frank nominale waarde. Dit bedrag was te storten volgens het aantal koeien die de aangeslotene bezat. De maandelijke vergaderingen zullen gehouden worden op elke eerste donderdag; op deze vergadering werd de prijs van de aangevoerde melk vastgesteld. De aanvoer ervan zou gebeuren door personen die voor eigen rekening werkten. Om de veertien dagen zouden ze hun loon ontvangen, uitgedrukt in procenten volgens het aantal liter aangevoerde melk, vermeerderd met een vaste vergoeding volgens de afgelegde weg. Bij de stichting in 1928 waren er 132 aandeelhouders (8).

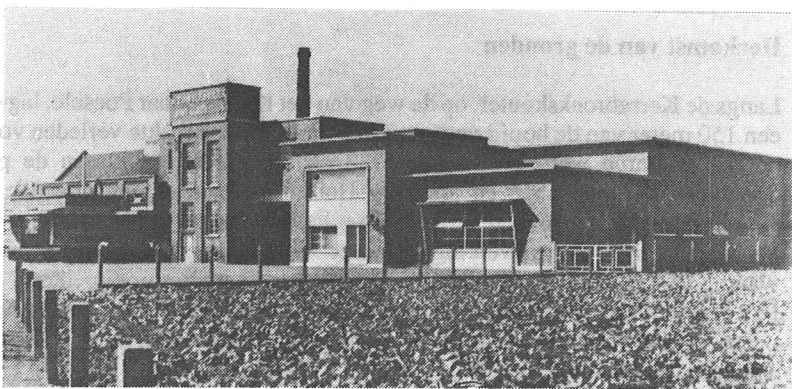
Herkomst van de gronden

Langs de Kerrebroekskouter, op de weg van het Kruiske naar Poesele, lag op een 150 meter van de hoofdweg een grote partij land. Bij akte verleden voor notaris Blomme werd op 24 juli 1928 de koop gesloten tussen de pas opgerichte vennootschap en juffrouw Hortense Beaufort, verblijvende te Hansbeke samen met haar broeder de Heer Felix Beaufort van Nevele, lid van het beheer van de nieuwe vereniging; beiden verkochten ze een perceel grond waarop de eerste gebouwen opgetrokken werden van de stoommelkerij. Op 1 november 1942 werd door beide vernoemde personen een tweede perceel grond verkocht aan de melkerij, bij akte verleden voor notaris Van der Stichele van Nevele.

Nade oorlog, op 10 juli 1946, werd voor notaris Verstraele van Lotenhulle een akte verleden waarbij de melkerij een lot grond aankocht van de heer Medard Nemegeer uit Eke, voor het bouwen van de melkpoederfabriek en garages. Op 26 mei 1952 werd voor notaris Westerlinck van Nevele een koop gesloten

Stoommelkerij St.-Mauritius in 1929.
 Prentkaart verspreid door de Belgische Boerenbond.
 (Verzameling Carlos Lips, Nevele.)

Melkerij in 1961.
 Oude gebouwen, burelen, kaasfabriek.
 (Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

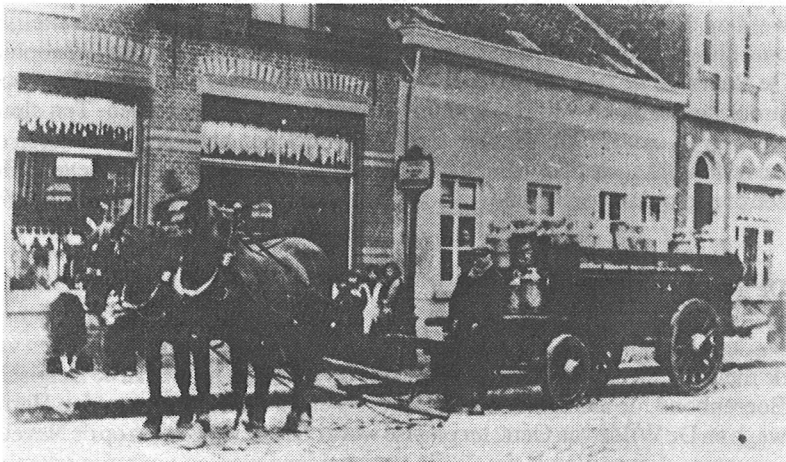

tussen de zuivelfabriek en mevrouw Florence Beaufort van Drogen, met het oog op het bouwen van een kaasfabriek. Voor notaris Westerlinck uit Nevele werd op 26 november 1955 en op 7 februari 1956 een koop en gedeeltelijke omruiling gesloten tussen de zuivelfabriek en de heer en mevrouw Theophiel De Baere en de heer en mevrouw Amaat Foncke, om een grotere parkeerstrook te bekomen voor de voertuigen die de melk aanvoerden. Ten slotte werd op 18 maart 1966 voor notaris Westerlinck een koop gesloten tussen de zuivelfabriek en de heer en mevrouw Leopold Albert De Cloet uit Nevele. Het betrof een weide waarop later een chocoladefabriek zou gebouwd worden (9).

De gebouwen en hun inrichting

Na de aankoop van de eerste gronden in 1928 begon men met het bouwen van de melkerij. De plannen werden gemaakt op de studiedienst van de Belgische Boerenbond, de aannemer was de N.V. Anciens Etablissements Van Herrewege en De Wilde van Gent; ter plaatse werd een beroep gedaan op de Nevelse aannemer Alfons Van Heirsele die verscheidene werken voor zijn rekening nam. In het gebouw werden het ontvangstlokaal en de weegtoestellen voor de ontvangst en de teruggave van de melk geïnstalleerd. Daarbij aansluitend de toestellen voor de melkbewerking, zoals de ontromingsafdeling, de pasteurisatie, de koelapparatuur en de toestellen voor de ijsfabrikatie. Ook de boterafdeling werd hierin ondergebracht met roomrijper, karnkneder en botervormmachine. Langs de linkerkant van het gebouw waren het laboratorium en de eerste burelen ingericht (10).

Alle machines en toestellen werden aangedreven door een zeer mooie en stabiele stoommachine van het Constructiebedrijf Ateliers Van Coppernolle uit Berchem-Oudenaarde. Deze machine waarop het bedrijf zo fier was, ontwikkelde een kracht van 100 P.K. (11). De stoom werd geleverd door een stoomketel met een toegelaten druk van 8 kg per cm², de verwarmingsoppervlakte bedroeg 45 m². De ketel, type Cornwall, werd geleverd door Ateliers Mahy Frères, Sleepstraat nr. 1 te Gent (12). Het gevaarte werd te Gent op een spoorwegwagen geladen en per trein naar het station van Landegem gebracht. Het vervoerbedrijf August Bettens, Markt Nevele, laadde de machine over op een platte wagen (hier een „plateauwagen” genoemd) en bracht die dan, met een driespan, naar de melkerij waar ze op 11 september 1928 werd geplaatst (13). Toen de nieuwe melkerij in bedrijf werd gesteld op 25 maart 1929 waren er zes werknemers. Dertien jaar later begon men aan uitbreiding te denken. Op de gronden aangekocht in 1942 en 1946 werd in de loop van 1949 begonnen met uitbreiding. Links van de eerste gebouwen kwam een gebouw waarin de melkpoedermachine zou ondergebracht worden. Het mag wel vermeld wor-

Melkvoerder Irené Maertens uit Landegem, gekiekt te Nevele,
op de Markt van Nevele,
voor de schoenhandel Cieve-Van Laere, naast de herberg
„In de Posthoorn”; bemerk de paal „tramstatie”, foto 1937.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

Aanvoer van melk met vrachtwagens van de melkerij 1970.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

den dat de Nevelse melkerij de eerste was in Vlaanderen die melkpoeder maakte. Het was het metsersbedrijf van de gebroeders Van Heirsele uit Nevele dat het gebouw optrok. Hierin kwam de poedermachine van het type „American”, een systeem dat werkte met grote walsen die voor de verdamping zorgden. Bij deze machine kwam een maalderij in onroestbaar staal, waarin de melkneerslag of de droge poedermelk tot fijn poeder werd gemalen. Dit type machine met walsen had als belangrijk voordeel dat het poeder uitermate geschikt was voor de aanmaak van melkchocolade. Naast de melkpoederfabriek kwamen ruime garages waar het onderhoud plaats vond van de vrachtauto's van het bedrijf. De melkpoederfabricatie startte in 1950 (14). Onmiddellijk na het ingebruik nemen van de melkpoedermachine op 6 oktober 1951 werd een tweede stoomketel geplaatst eveneens geleverd door Ateliers Mahy Frères van Gent. De nieuwe ketel was ook van het type Cornwall, met een druk van 12 kg per cm² en een verwarmingsoppervlakte van 55 m² (15).

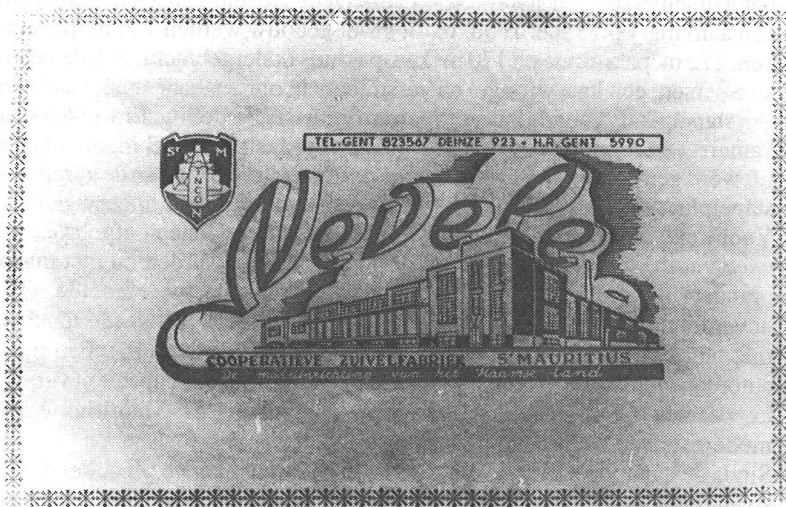
In 1955 werd de loskade voor de melkkannen gemoderniseerd. Voordien werden de kannen door de aanvoerder en het personeel binnengedragen, op de nieuwe loskade kwam nu een lopende band waarop de kannen werden geplaatst. Ze gleden zo de ontvangsthal binnen.

Op de gronden aangekocht in 1952, dus rechts van het eerste gebouw, werden nieuwe burelen en vergaderruimten opgetrokken en een kaasfabriek. Het was het aannemersbedrijf gebroeders Christiaens Nevele-Ruiselede dat de werken aanving op 18 mei 1958. In dit groot gebouw werden 140 m² pekelpakken, 172 m² pakruimte en 170 m² kaaspakhuis ondergebracht, ook de veertien kaaspersen, een kaaswringel en versnijders in onroestbaar staal, daarbij ook een stapelplaats voor de kaasvormen en de kaasrijpafdeling. Er werden kleedkamers, een refter en een vergaderplaats voor het personeel ingericht en een lift werd geïnstalleerd. In 1962 volgde nog een uitbreiding van de garages, een stapelplaats en een tanklokaal waarin aangevoerde melk opgeslagen werd. Voor deze uitbreiding werd de 25 meter hoge schoorsteen afgebroken. De twee vuurhaarden, die met kolen gestookt werden, werden nu met mazoutbranders uitgerust, zodat een hoge schoorsteen niet meer hoefde. Op 19 november 1963 kwam een moderne koelinstallatie, een tweede tanklokaal met tanks voor de opslag van 45.000 liter melk per dag (16). Een nieuwe automatische botervormmachine werd geplaatst met een capaciteit van 1.200 kg per uur (17). In die periode was de melkerij St.-Mauritius een der modernste van het Vlaamse land.

Sinds de aankoop van een weide in 1966 had men nieuwe plannen. Naast de kaasfabriek wilde men een fabriek bouwen voor melkchocolade, een produkt waarvoor het gewalste melkpoeder een uitstekende grondstof zou zijn. Dit laatste plan is echter nooit werkelijkheid geworden.

Eerste boterverpakking 1930.
 (Archief museum Rietgaverstede, Nevele.)

Verpakking van boter 1961.
 (Archief museum Rietgaverstede, Nevele.)

In 1970 was de zuivelfabriek uitgebreid tot de volgende oppervlakte: de oudste gebouwen samen met de melkpoederfabriek en garages besloegen 49 a 35 ca 37 dm². Het nieuw gedeelte: kaasfabriek, burelen en tankgebouwen, was 30 a 24 ca en 6 dm² groot. De onbebouwde gronden voor gebeurlijke uitbreiding waren 33 a 65 ca groot, de parkeerzone voor de melkerij bedroeg 4 a 5 ca en 84 dm² (18).

Productie en afzet

De aanvoer van melk naar de melkerij geschiedde door een ophaaldienst. De metalen melkkannen stonden 's morgens aan de ingang van de hoeve, ze werden door de voerder op de wagen geladen, de wagen met paard bespannen bracht de lading naar de melkerij. Elke melkkan had een nummer dat overeenkwam met het nummer van de producent. De onthaaldienst van de melkerij nam de kannen in ontvangst. Na het nemen van een melkstaal voor het bepalen van het vetgehalte en het wegen, ging de melk via een netwerk van buizen naar de ontromers, naar de karnen of naar de pasteurisatieafdeling. Karnemelk werd soms terug meegegeven naar de hoeve waar ze gebruikt werd voor voeding van mens en dier. In zomerse maanden was de aanvoer groter dan in de wintermaanden, de overschot werd opgeslagen in grote koeltanks, de verwerking gebeurde dan in stille periodes (19).

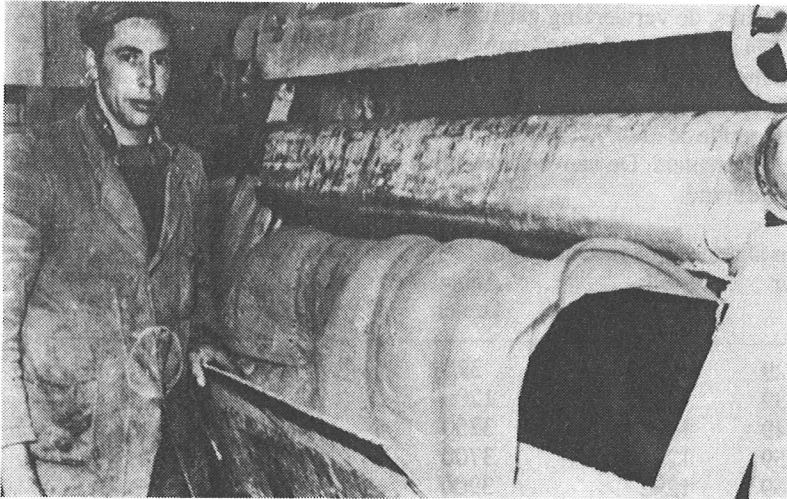
In 1947 stichtten de melkerijen van Nevele, Nazareth, Scheldewindeke, Wachtebeke en Moerbeke een coöperatie die de naam kreeg van „Inco” met Gent als zetel. Die coöperatie nam sindsdien alle overtollige melk en boter over, vulde de melk in flessen en bood ze te koop aan via de zuivelwinkels en de melkventers. De aanvoer van melk voor de Nevelse melkerij verhoogde voortdurend.

Een algemeen overzicht

Jaar	Melk- leveranciers	Aantal koeien	Aandeel- houders	Gemeenten
1929	132	396	132	8
1939	470	1200	223	9
1949	1072	3250	871	12
1959	1225	3700	1081	14
1969	1292	3900	1120	16

Boterfabricatie: Kamiel Cocquyt en René De Sloover, eind jaren 1960.
(Foto R. De Sloover.)

Melkpoederfabricatie, René De Sloover bij de machine
„American”; bemerk de neerslag van het poedervlies, eind jaren 1960.
(Foto R. De Sloover)

Aangevoerde melk in liter

Jaar	Melkaanvoer	Vetgehalte
1930	2.937.349	34,1 %
1939	4.584.893	33,7 %
1949	7.600.175	33,6 %
1959	10.800.250	33,6 %
1965	12.500.150	33,6 % (20)

Op sommige dagen beleefde men een topaanvoer van 45.000 liter melk per dag, terwijl men in volle expansietijd er nog eens 35.000 l per dag overnam van andere melkerijen.

Sinds 1957 startte men met eigen ophaaldiensten vrachtauto's, deze haalden de melk op in regio's waar het paardegespan niet langs kwam. In zulke perioden draaide alles op volle toeren en kracht. De ontromers verwerkten 10.000 l per uur, de roomrijpers 5.000 l per uur, de karnkneders verwerkten er 3.600 l, in de kubusboterkarn werden 8.000 l per uur gekarnd. Grote geïsoleerde en gekoelde melktanks werden vol gestouwd met reservemelk. In 1971 bedroeg de aanvoer nog 65.000 l per dag (21). Het bedrijf dat in 1929 met 6 werknemers startte was in 1953 uitgegroeid tot 17 personen, met 4 bedienden en 4 autobestuurders en begeleiders.

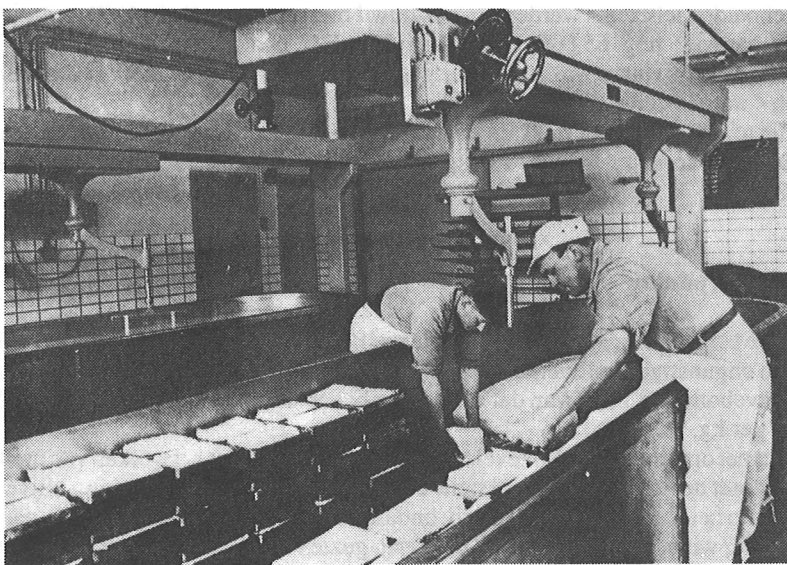
Het afzetgebied voor melk en boter was Gent, Aalst, Ninove, Dendermonde, Deinze, Kortrijk, Menen, Roeselare, Knokke, Blankenberge en Oostende (22).

Boterproductie

In de periode die de oprichting van de melkerij voorafging kende de boterprijs een ongunstige evolutie. In 1921 op 1 januari werd er 18 fr. betaald voor 1 kg hoeveboter, op 1 mei van dat zelfde jaar beliep de prijs nauwelijks 8 tot 11,5 fr. per kg.

Met het oprichten van de Nevelse melkerij werd naast het verwerken van melk ook met de boterproductie gestart. Die boteraanmaak zou in werking blijven tot aan het sluiten van de melkerij, ondanks het feit dat de boterproductie zeer weinig winst opbracht voor de melkerij, gezien de kleine verkoopprijs en de grote overschotten op de markt. In de boterafdeling van de melkerij was een botervormmachine in werking die 1.200 kg boter per uur produceerde.

In 1952 werd een moderne inpakmachine geïnstalleerd van het type „Benn Hill”; deze vervaardigde 2400 pakjes melkerijboter van een halve kilogram per uur.

**Moderne installatie voor het maken van kaas:
rechts meesterkaasmaker Georges Van de Putte en
links Robert Van de Walle, 1966-67.**

(Foto G. Van de Putte.)

De boterfabricatie zag er als volgt uit:

Een algemeen overzicht

Jaar	Boter in kg
1930	113.828
1939	187.717
1949	291.182
1959	315.000
1971	600.150 (23)

Pakjes melkerijboter van de Nevelse melkerij waren in elke kruidenierswinkel van Nevele en omliggende gemeenten te verkrijgen, ook de zuivelwinkels en de groothandel waren afnemers. Als botermakers werkten er Michel Maenhout, Jules en Kamiel Cocquyt, Henri Coddens en René De Sloover.

Melkpoeder

Tussen 1949 en 1965 was de „Coöperatieve Melkerij St.-Mauritius”, zoals ze toen noemde, in volle uitbreiding. Belangrijke nieuwbouw en verbouwingen volgen elkander snel op, nieuwe mogelijkheden werden onderzocht en toegepast. De melkerij was een van de eerste in Vlaanderen die in 1950 startte met de produktie van melkpoeder. Als grondstof werd melk gebruikt, hetzij van eigen aanvoer of uit andere melkerijen. De nieuwe melkpoedermachine van het type „American” met maalderij in onroestbaar staal werd in werking gezet. De installatie kon 2.000 liter melk per uur in poeder omzetten. De machine had grote walsen of rollen die verwarmd werden tot 180 graden. De melk werd op de walsen gespoten, door de hoge warmtegraad verdampte het water, het overblijvende deel, de poederkoek viel neer in een vergaartrommel, via een vijzel werd de koek naar de maalderij gebracht, waar ze tot fijn poeder verwerkt werd. Na deze bewerking volgde het vullen van de zakken en het opbergen in het stapelhuis.

Melkpoeder werd verkocht aan eigen leden, aangesloten bij de melkerij; het werd gebruikt als diervoeder in de wintermaanden, ook voor melkconsumptie was het uitstekend geschikt.

Grottere bestellingen gingen naar Ierland, Denemarken, Zweden en Zwitserland. Veel melkpoeder werd geladen in een schip dat aanmeerde aan de brug van Nevele en over het kanaal van Schipdonk vervoerd; de vrachtauto van de melkerij bracht de vracht aan. De zending naar Zwitserland geschiedde per spoor. In het station van Landegem werden de spoorwegwagons geladen met melkpoeder aangebracht uit de melkerij met vrachtauto's.

De poederproductie schommelde volgens het aantal liter aangevoerde melk. Gedurende de wintermaanden lag de produktie lager dan in de zomer, die vermindering van de aangevoerde melk werd toen gecompenseerd door melk uit andere melkerijen.

Overzicht van de melkpoederproductie.

Jaar, maand en geproduceerd melkpoeder in kg

	1952	1953	1954
januari	—	6.325	—
februari	—	9.250	—
maart	2.250	27.5000	17.500
april	15.850	49.080	27.025
mei	45.525	62.175	43.250
juni	36.075	52.510	43.025
juli	21.375	65.665	33.900
augustus	14.650	20.500	27.550
september	13.150	20.150	20.725
oktober	7.825	15.090	13.775
november	2.575	10.210	—
december	6.600	9.120	— (24)

De werkleiders van de zuivelfabrieken van Wachtebeke, Passendale en Wingene kwamen naar Nevele hun voelhorens uitsteken en bestudeerden de plaatselijke werking. Na 1956 zou de plaatselijke produktie een zware klap krijgen. Andere melkerijen begonnen zich uitsluitend toe te leggen op de aanmaak van poeder, plaatsten grotere machines, die met sproeiers werkten in de plaats van met walsen. Hun produktie lag hoger, zo konden ze een hogere prijs betalen voor de aangekochte melk, de concurrentie werd hoe langer hoe scherper en de Nevelse poederaanmaak diende de duimen te leggen.

Een andere oorzaak van lagere winst lag in het feit dat men hier geen ondervinding bezat van het inpakken en stapelen van het poeder. De papierenzakken slorpten vocht op waardoor het poeder een harde koek werd, deze moest men dan voor de verkoop breken en opnieuw malen, wat een verlies was aan tijd, dus minder winst. Toen dan eindelijk de watervrije verpakking verscheen, vervaardigd uit alupapier was het voor de melkpoederproductie te Nevele reeds te laat. Als melkpoedermaker was René De Sloover uit Nevele de vaste werkmans (25). Achter deze afdeling lagen de grote onderhoudsgarages waar Roger Dierick uit Nevele de nodige herstellingen en het onderhoud uitvoerde.

De melkerij bezat een eigen ijsproductie, hoofdzakelijk bestemd voor eigen gebruik als koelmiddel. Aan mensen die op doktersvoorschrift ijs nodig hadden werd de nodige hoeveelheid verkocht. Plaatselijke ijskremventers hebben daar enige tijd hun ijs kunnen aankopen, de verkoop werd spoedig opgeheven.

De geplande bouw van een chocoladefabriek die het melkpoeder zou verwerken tot melkchocolade is niet verwezenlijkt. De grote uitbreiding van de melkerij was voorbij.

Lezers zullen in de tekst vaak de naam St.-Mauritius lezen. Deze heilige is de patroon van de kerk van Nevele. Bij de stichting van de melkerij in 1915 nam men de kerkpatroon als schutsheilige. De patroonheilige is van Boergondische oorsprong, zijn naam komt in weinige parochies voor. In het Vlaamse landsgedeelte zijn er slechts vijf parochies die de heilige als patroon vereren.

Kaasfabriek

Het bestuur van de melkerij besloot de bestaande inrichting uit te breiden met een kaasfabriek. Rechts van de oude gebouwen en de burelen werd een groot gebouw opgetrokken, naar de plannen van de technische dienst van de Belgische Boerenbond. De aannemers waren de gebroeders Christiaens Nevele-Ruiselede. De eerste steen werd gelegd op 18 mei 1957 door bestuurder A. Foncke. In dit groot gebouw werden stremkuipen, de versnijders, de pekkelbakken, de magazijnen en rijpingslokalen ingericht; honderden meter kaasrekken werden opgesteld en ook de 14 kaarspersen en vele toestellen in onroestbaar staal. Ondertussen had men een meester-kaasmaker aangeworven namelijk Georges Van de Putte uit Nevele. Hij werd eerst gestuurd als leerling van een kaasmakerschool naar het Nederlands plaatsje Etten en Leur, dicht bij Rozendaal. De opleiding daar duurde drie weken, vervolgens liep hij nog een maand stage te Nazareth, waar er reeds kaas gemaakt werd. Eindelijk kon hij in 1963 aan de slag te Nevele, de eerste kaassoort was de grote cheddar of chester.

De meesterkaasmaker diende iemand te zijn die zijn volle inzet, aandacht en standvastigheid gaf aan het kaasmaken. De werkwijze zag er ongeveer zo uit. De gepasteuriseerde melk bevindt zich in de stremkuipen. De meesterkaasmaker zorgt er voor dat de juiste dosis kultuurzuursel en stremsel eraan toegevoegd wordt. Hij houdt ook scherp toezicht op de temperatuur, regelt het weien en het versnijden van de wrongel, regelt het aflaten van de wei en het naar beneden vloeien van de wrongel in de onderscheiden kaasbakken naargelang van de bestemming „Cheddar, Gouda, Edammer- of broodkaas”.

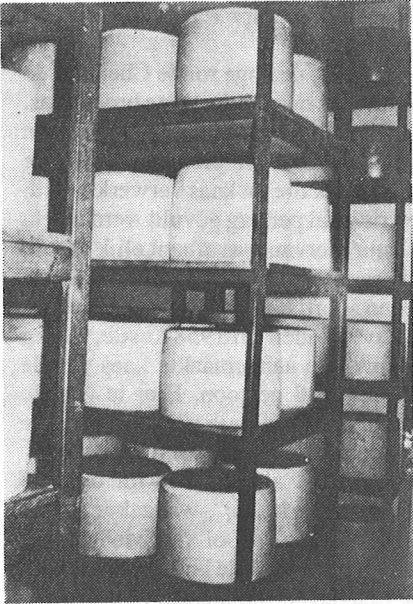
Kaasverpakking voor Goudakaas, 1966-67.
(Archief museum Rietgaverstede, Nevele.)

Cheddarkaas is een soort van Anglo-Saksische oorsprong die uitsluitend bereid wordt uit koemelk.

Te Nevele werden vier soorten kaas aangemaakt, de hoge ronde Cheddar, de platte ronde Gouda, de kleine ronde Edammer en de rechthoekige broodkaas. Elke stremkuip bevatte 4.000 liter gepasteuriseerde melk, daarvan kon men 120 kazen maken van elk 2 kg. Ongeveer 100 l melk gaf plus minus 10,5 kg kaas. De dagproductie bedroeg 36.000 liter melk die tot kaas verwerkt werd; er waren 3 kuipen van elk 4.000 liter die driemaal per dag gevuld werden. Na het persen volgde het rijpingsproces, de duur hiervan was afhankelijk van de soort. Dit bedroeg zes weken voor jonge kaas, drie maand voor de half belegen kaas en zes maand en meer voor de belegen soort. Kaas was toen volledig in opmars. Vergelijken we de prijs over twee perioden. In 1958 kostte, 1,8 kg kaas 32 frank, in 1988 kost 1 kg 175 frank. De aangemaakte kaas diende erkend en gekeurd te worden door een bevoegd persoon. Hier te Nevele geschiedde dit door de provinciale inspecteur Ing. Willy Wallez, wonende te Zwijnaarde en vader van ons medelid tandarts E. Wallez van Nevele.

Nederland, dat een echte kaastraditie bezit, liet zich lovend uit over de Nevelse kaas, die gekend was als de „Nevelse lekkernij”, wat zeker tot eer strekt van de meesterkaasmaker. Ook in de zuivelschool van Melle stond Nevele hoog in aanzien wegens haar zuiverheid en goede bewerking. Gedurende de wintermaanden 1961-62 liep te Leuven een coöperatieve kaasprijskamp. Verschillende kaasproducenten en -fabrieken namen eraan deel. De Nevelse kaas behaalde daar de eerste prijs. De kaas werd te Nevele en omliggende verkocht in kruidenierswinkels, in zuivelwinkels en in de groothandel; kazen vonden hun weg naar Frankrijk, Nederland en Duitsland. In 1970 werd de produktie plots stilgelegd, de melkerij had moeilijkheden, de investering was te groot. Men moet er ook rekening mee houden dat de aangekochte melk voor de produktie van kaas pas winst opleverde na zes maand en meer. Bovendien moest gedurende die maanden de lonen uitbetaald worden. Ook een paar tegenslagen met de melk, hadden een ongunstig gevolg voor het bedrijf. Pas na een paar jaar kwam men de oorzaak op het spoor. De koeien werden elektrisch gemolken; om de tepel niet te beschadigen werd deze ingewreven met een soort penicillinezalf. Kwam nu een klein deeltje van die zalf in de melk terecht, dan was die melk bedorven ondanks de pasteurisatie. Als men nu bij zulke melk kultuurzuursel toevoegt en stremsel, ontwikkelen er zich kiemen die de kaas na een maand veranderen in een rotzooi; gans de produktie was verloren. Toch vooraleer men dat weet, duurt het ruim een jaar en heeft men verlies in plaats van winst.

De Nevelse produktie werd overgenomen door de melkerij van Nazareth, de meesterkaasmaker Georges Van de Putte maakte de verplaatsing mee en bleef daar als eerste kaasmaker tot aan zijn op pensioenstelling. Het blijft onduide-

Rijprekken voor de
Cheddarkas, 1966-67.
(Foto G. Van de Putte.)

Sylvain De Dapper bij het keren van de Goudakaas in 1966-67.
(Foto G. Van de Putte.)

lijk waarom in die periode, kleinere kaasfabrieken groter werden en zich uitbreidden en de kaasfabriek van Nevele de productie moest stopzetten (26).

Verpakking en briefhoofden

Een bedrijf zoals de zuivelfabriek St.-Mauritius bezat ook drukwerk en briefhoofden van het bedrijf. Briefhoofden of facturen voor vóór 1940 zijn niet terug gevonden.

A. Brief- en factuurhoofden

- 1) Witpapier 27,5 cm x 21 cm, druk geel en zwart, tekst „Coöperatieve zuivelfabriek St.-Mauritius Nevele, koelinrichting, roomboter gewaarborgd zuiver”, met controlemerk, rond 1949.
- 2) Zelfde zoals onder nr. 1, de druk is geel-rood.
- 3) Wit papier 27,5 cm x 21 cm, druk is zilver en blauw, zelfde tekst zoals onder nr. 1, te midden van de bedrukking staat een tekening voorstellende de zuivelfabriek.
- 4) Wit papier 19,5 cm x 13 cm, zelfde zoals onder nr. 3 maar kleiner formaat, bijgevoegd is „telefoon 745067”.
- 5) Stencilpapier 21 cm x 13,5 cm, de tekst is in de linker bovenhoek met een schrijfmachine en stencil aangebracht, „Coöp. Zuivelfabriek St.-Mauritius Nevele”.

De nummers 1, 2, 4 en 5 zijn facturen, nr. 3 is briefpapier (27).

B. Verpakking voor boter

Gelukkig hebben we een oude boterverpakking van 1930 kunnen terug vinden.

- 1) Wit papier 10,5 cm x 9 cm, rode druk, in het midden een tekening van de eerste melkerij, tekst „Stoommelkerij St.-Mauritius samenwerkende vennootschap Nevele, ongezouten inlandsche melkerijboter, gepasteuriseerde roomboter gewaarborgd zuiver koelinrichting”, de tekst is telkens tweetalig.
- 2) Wit papier, 13 cm x 7 cm, rode en groene druk, in het midden een tekening voorstellende de melkerij in 1953. Tekst „Coöperatieve Zuivelfabriek St.-Mauritius Nevele modelinrichting van het Vlaamse land. Tel. Gent 13567, Tel. Deinze 923.

In de linker bovenhoek staat het embleem van „Inco”, dit is groen en rode druk, een melkfles en boterpakjes er rond „ST. M.”.

- 3) Wit papier, 13 cm x 7 cm, zelfde als onder nr.2, druk is rood-blauw „tel. Gent 823567”.
- 4) Wit papier, 13 cm x 7 cm, zelfde als onder nr. 3, de tekening is omkaderd met een kruismotief in rode druk.
- 5) Wit papier, 9 cm x 5 cm, druk groen-rood, de tekening stelt een landschap voor langs de Leie, tekst is „Coöperatieve Zuivelfabriek St.-Mauritius Nevele, een produkt uit de Leiestreek, melkerijboter. tel Gent 09-745067” als drukkerij is vermeld „NV. Paraphane Ninove”.
- 6) Alupapier, 9 cm x 5 cm, waterwerend, zelfde zoals onder nr. 5.
- 7) Licht crèmepapier in paraffine, 21 cm x 14 cm, druk is rood, blad verdeeld in 3 luiken, tekst „Coöp. zuivelfabriek St.-Mauritius Nevele, melkerijboter, gepasteuriseerd”. In het middenluik, het wapen van de Nationale Zuiveldienst met onderaan de tekst „Nationale Zuiveldienst onder rijkscontrole”, in het derde luik „30 kg”, drukkerij „Frans Danneels Poperinge”, volledig tweetalig (28).

C. Kaasmerken

- 1) Rond 15 cm, druk geel-zwart, tekst „Coöperatieve Zuivelfabriek St.-Mauritius Nevele, de modelinrichting van het Vlaamse land”, in het midden een grote kaas met tekst „Gouda-volvet”, op de kaas een tekening van de volledige melkerij.
- 2) Rond 7 cm, druk zwart op wit, tekst „Belgische kaas - Fromage Belge”, in een cirkel de wapens van de negen provinciën.
- 3) Rond 10 cm, wit papier, druk geel en blauw, tekst zelfde als onder nr. 1.
- 4) Rond 11 cm, wit papier, druk groen, blauw, rood, geel, bruin en zwart, in een cirkel, tekst „Fromage Belge, Belgische kaas - Belgischer Käse”, in het midden twee breugheliaanse figuren die een grote gedekte kaastafel aanbrenge.
- 6) Rond 6 cm, zelfde als onder nr. 4.
- 6) Rond 10 cm, wit papier, druk is zwart, in het midden een cirkel met tekst, „Comte de Flandre - Gouda 48 %”, daaronder bruin met wit-zwarte druk, daar tussen de wapens van Oost- en West-Vlaanderen.
- 7) Rond 10 cm, wit papier, druk is rood, in een cirkel „Flämischer Käse, Fromage des Flandres”, middendeel is groen en zwart met tekst „Flandriana”.
- 8) Rond 8 cm, wit papier, druk geel-bruin, in de rand „Stella un véritable dessert - a real dessert”, in het middendeel een 8 puntige windroos.

- 9) Paraffinepapier, 22 cm x 12 cm, groene druk, tekst "Belgische kaas - Fromage Belge - Belgischer Käse met rijkscontrole, waarborg, kwaliteit herkomst" (29).

Vermelden we nog dat de boterpakjes vooraleer te verzenden in een houten kist ingepakt werden, op de zijkanten leest men de ingebrande tekst „Coöp. Zuivelfabriek St.-Mauritius, Nevele”.

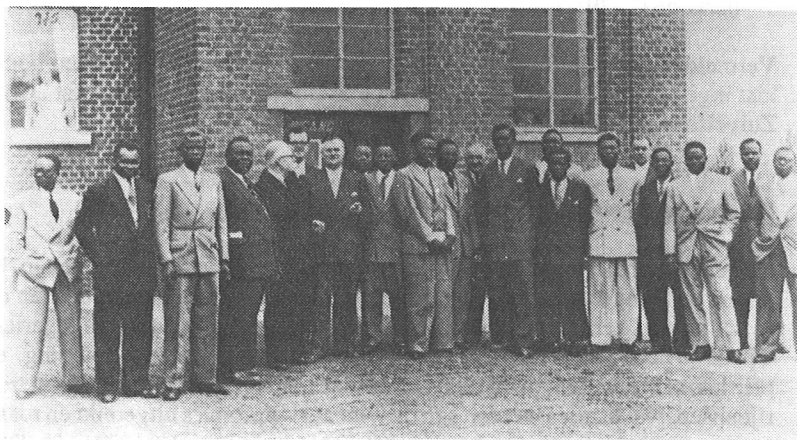
Belangrijke gebeurtenissen

De zuivelfabriek richtte in de na-oorlogse periode tal van festiviteiten in. Het begon op 8 augustus 1948, in de hovingen van het kasteel De Kluiuze en ook in het kasteel zelf, dat niet bewoond was, werd een zuivelkermis ingericht. Op de affiche staat vermeld: een tentoonstelling over melkwinning, een prijskamp in het melken, melkdemonstraties, opvoeren van zangnummers en rijdanses. Na dit alles werden aan de winnaars diploma's uitgereikt en tot slot had een tombola plaats. Op dezelfde affiche lezen we nog het volgende „Dorst en honger kunnen gestild worden voor 5 frank, voor de fietsen en de motorcyclisten is er een bewaarplaats en in de schaduwrijke kasteeldreef (nu verdwenen) kunnen automobielen en paardegespannen parkeren”... Of er daar volk was hoeft niet gezegd te worden.

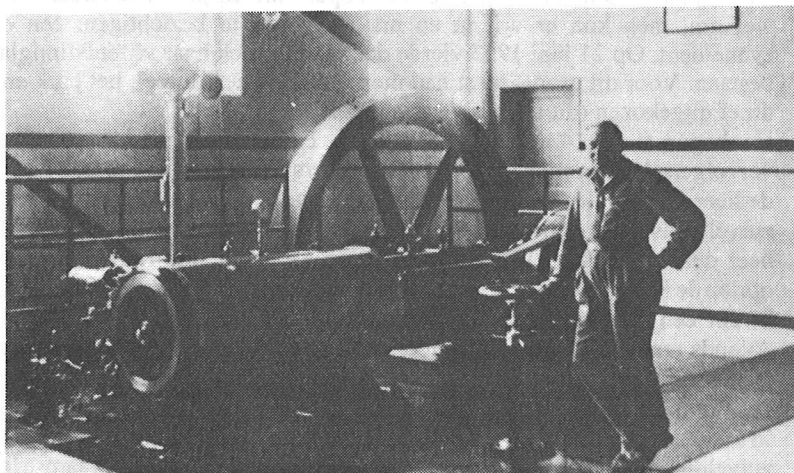
Op 19 juni 1949 had in de melkerij een opendeurdag plaats, iedereen was er welkom, men kon er vrij in en uit, alles was te bezichtigen, een echt evenement. Op 21 juni 1953 vierde de zuivelfabriek haar vijftienvingjarig bestaan. Voor dit groots feest had men opnieuw het kasteel, het park en de dreef uitgekozen (dit alles is verdwenen).

Het begon al om 14 uur, de bestuurder A. Foncke heette iedereen welkom, vervolgens beklommen de volgende sprekers het gestoelte; ing. J. Mercelis, de heer G. Scheire, de heer J. Dupont en ing. A. Conix. Allen belichten de zuiveldiensten en de melkwinning. Het slotwoordje kwam van de proost Z.E. heer deken De Pauw van Nevele, die op vaderlijke toon de landbouwers oproep de beste zorgen te besteden aan de melkwinning op hun hoeve. Daarna kwam een internationaal variétéprogramma „Succesparade” genoemd. 's Avonds waren kasteel en park feestelijk verlicht, uit de voorwallen spotten twee groepen fonteinen fijne stralen water in een boog de hoogte in; het feest besloot met een knetterend vuurwerk.

In 1956 kreeg de melkerij internationaal bezoek. Het bestuur van de nationale zuiveldienst bracht een bezoek aan de modelinrichting van het Vlaamse land, samen met zestien personen afkomstig uit Belgisch Congo, waaronder Patrice Lumumba, die op 30 juni 1960 de eerste Congolese premier zou worden en

Hoog bezoek voor de St.-Mauritiusmelkerij in 1956;
de persoon op de 13de plaats van links is Patrice Lumumba,
de latere eerste minister van Kongo.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

Leon Spieschaert bij de stoommachine van de melkerij in 1938.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

daarna vermoord werd.

In 1957 werd hulde gebracht aan vijf personeelsleden: ze waren laureaat van de arbeid, kregen elk het arbeidersteken 1e klas; de bestuurder ontving de zilveren palmen in de Kroonorde. In 1958 was er weer eens hoog bezoek: de nationale zuiveldienst kwam met twaalf personen naar Nevele waaronder twee uit Belgisch Congo, vijf uit Nederland en vijf uit Vlaanderen. In juli van hetzelfde jaar was er weer feest in het kasteel, vijftien personeelsleden en bedienden werden in de bloemen gezet en gehuldigd. Op 23 september 1959 herdacht men het dertigjarig bestaan van de zuivelfabriek. Het feestgebeuren was niet zo indrukwekkend als voor vijf jaar; ondertussen was het kasteel afgebroken, de wallen opgevuld en de dreef gerooid. Het feest greep plaats in de zaal „Boerenhof”. In de namiddag van 13.30 tot 18 uur was er open deurdag in de zuivelfabriek.

In 1960 en 1961 richtte men voor het personeel een „zwijntjeskermis” in die plaatsgreep in het „Tempelken”. Een big werd gefokt met afval van de melk en van het melkpoeder. Eens het diertje rond de 100 kg woog werd het geslacht; van het vlees maakte men worst, die verorberd werd op zo een personeelsfeest.

In 1962 werd een hulde op touw gezet voor het personeel in de zaal „Boerenhof”. Leden van de beheerraad, werknemers en bedienden werden gehuldigd en met bloemen bedacht. Het zou echter het laatste feest zijn ingericht door de zuivelfabriek.

Naast feesten had het personeel ook nog verstand van voetballen. Tussen de „Coöperatieve zuivelfabrieken” werd de wisselbeker firmin Bosschem betwist. In 1961 werd te Nazareth de finale ervan gespeeld tussen de melkerij Kallo en de melkerij Nevele, het was de laatste die het pleit won met 4 tegen 1. Zo kwam de wisselbeker naar Nevele.

Vermelden we dat op 12 juli 1974, toen de melkerij niet meer bestond en de gebouwen leeg stonden, er nog gefeest werd. Ter gelegenheid van de Kerrebroekkermis had in de lege kaasfabriek een Catchavond plaats gevolgd door een grandioos bal, een feest voor het einde van de melkerij (30).

Geschenken

Het bestuur deelde volgende geschenken uit :

Speelkaarten

- 1) Speelkaarten, druk Brepols-Turnhout, 1959, wit karton met rode druk. Op elke kaart de tekst „De modelinrichting van het Vlaamse land, de S.V.

Felix Beaufort, eerste bestuurder
1928-1938.

Een zeldzame foto uit 1938.
Tweede persoon links is Amaat Foncke, derde persoon is Felix Beaufort.
(Foto Alex Van Maldegem.)

Zuivelfabriek St.-Mauritius Nevele", daaronder „wenst U een voorspoedig en gelukkig nieuwjaar”.

- 2) Speelkaarten, druk Brepols-Turnhout, 1961, wit karton met donker blauwe druk, tekst „De modelinrichting van het Vlaamse land”, in het midden een tekening van de volledige melkerij, daartussen „Coöp. Zuivelfabriek St.-Mauritius, Nevele wenst U een voorspoedig en gelukkig nieuwjaar”.
- 3) Speelkaarten, druk Brepols-Turnhout, uitgifte 1962, wit karton met lichtblauwe druk, tekst en tekening de zelfde zoals onder nr. 2.

Agenda's

- 1) In 1958 zijn de eerste agenda's uitgedeeld, formaat 20 cm x 14 cm, met bruine kaft, opdruk "S.V. Zuivelfabriek St.-Mauritius Nevele, tel. 745067”.
- 2) 1963, een kleine agenda, formaat 16 cm x 10,5 cm, blauwe harde kaft, opdruk "N.V. Zuivelfabriek St.-Mauritius Nevele Tel. Eekloo 745067”.

Dubbele vouwmeter

- 1) In 1967 werden vouwmeters verspreid met de jaarwisseling, het merk was M.C., de zwarte opdruk was „S.V. Zuivelfabriek St.-Mauritius, Nevele”, het ijkmerk droeg het jaartal 1967.

Maandkalenders

Er zijn twee soorten kalenders teruggevonden.

- 1) In 1952 is er een kalender uitgegeven met op elk scheurblad 2 foto's, dus 12 foto's over het jaar, voorstellende hoeven, stallen en melkerijen, zonder naamaanduiding, de negatieven werden ontleend aan de Nationale Zui-veldienst, de drukker was Duthoit Roeselare. Op de onderligger in karton stond in rode druk een kinderhoofdje omringd met 1 pakje boter en een fles melk, daarrond stond de tekst „Coöp. Zuivelfabriek St.-Mauritius Nevele, de modelinrichting van het Vlaamse land”.
- 2) In 1953 werd door de melkerij een eigen kalender verspreid, ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan.

De grote scheurbladen zijn versierd met 24 grote foto's die de geschiedenis van de melkerij uitbeelden, elke onderafdeling heeft er zijn foto, een zeer mooi maar nu zeldzaam geworden verzamelobject. De druk is lichtgroen de opdruk is „25-jarig bestaan van de Coöp. Zuivelfabriek St.-Mauritius Nevele”.

Benevens de vernoemde geschenken werden op bepaalde tijdstippen de leden

Amaat Foncke, bestuurder
van 1938 tot 1971.

en aandeelhouders verrast met nieuwe melkkannen en verzinkte melkemers (31).

Liquidatie, verkoop en afbraak

Wat door werknemers vermoed werd is plots waarheid geworden. De bestuurder gaf ontslag, de beheerraad vernam op de vergadering van 30 december 1970 dat de melkerij met een schuldenlast opgescheept zat van rond de 12 miljoen (32). De aandeelhouders werden samengeroepen, op de vergadering verschenen slechts 242 van de 526 leden. Daar het vereiste tweederde niet aanwezig was werd een tweede oproep gedaan. Sommige leden wilden de melkerij werkend houden, een andere groep wou ze liever kwijt, de overname door de melkerij St.-Antonius van Nazareth werd overwogen. Om alles vlotter te laten verlopen werd de beheerraad vervangen door drie nieuwe leden, twee ervan zullen optreden om alle zaken af te handelen en zullen ook de verkoopakten ondertekenen, het zijn Gerard Van Nevel uit Nevele en André Goetgeluk uit Deinze. Eind maart 1971 werden de aandeelhouders van de melkerij St.-Antonius van Nazareth opgeroepen om de overname van de melkerij St.-Mauritius van Nevele goed te keuren (33).

De uiteindelijke en definitieve opslorping werd officieel bekrachtigd op 29 mei 1980.

Op 12 juli 1971 werd door mij een wit-zwart 8 mm-film opgenomen over de werking van de melkerij, de aanvoer van melk, de verwerking van melk en de boterfabricatie. De produktie van melkpoeder en kaas was toen reeds stil gelegd. Na de opname had ik een gesprek met de tijdelijke werkleider aangesteld door de melkerij van Nazareth. Op mijn vraag, hoe zo iets mogelijk was, gaf hij het volgende antwoord: „De melkerij van Nevele is niet de grootste van Vlaanderen, maar is wel een van de meest moderne. De aanvoer vandaag (12 juli 1971) bedraagt 65.000 liter melk, de boterproduktie 3.000 kg; ze is gelegen in een der rijkste wingewesten van de ganse streek, elke melkerij verlangt zo iets, hier lag een boterham, de beheerders hebben te snel gehandeld voor een overname, nu is het te laat, het doek is gevallen”.

Na het sluiten van de melkerij op 30 december 1972 werden alle moderne installaties, tanks en roestvrije buizen weggenomen en in Nazareth geplaatst. Wat van geen nut kon zijn, bijvoorbeeld twee vuurhaarden, werden met de snijbrander tot schroot verwerkt, de stoommachine, eens de parel van de melkerij werd met zware hamers en met de snijvlam herleid tot oud gietijzer, de kaarspersen en kleinere installaties werden oud ijzer.

Toen alles leeg en verlaten was volgde de verkoping. Op dinsdag 14 juni 1977 te 15 uur werden door notaris Gaston Myncke uit Nazareth, de gebouwen en

eigendommen van de stoommelkerij St.-Mauritius opgeroepen in de zaal Novy.

Er waren 4 kopen verdeeld als volgt:

koop een	nijverheidsgebouw	49 a 35 ca	gekend	Sectie C nr. 163 m2
koop twee	idem	30 a 24 ca	" "	" nr. 163 m2
koop drie	weiland	33 a 65 ca	" "	" nr. 163 f2
koop vier	stuk grond	4 a 5 ca	" "	" nr. 122 s2

Veel toevoorders waren gekomen, maar weinig kopers (34); de verkoop ging niet door. Het zou nog 15 juli 1980 worden vooraleer de eerste verkoop plaatsgreep. De melkpoederfabriek en de garages werden verkocht aan de heer Jozef Waerniers gehuwd met Marleen Coddens; de gebouwen werden omgebouwd tot zeer ruime en luchtige woningen. Op 11 september 1980 werden de burelen en de kaasfabriek verkocht aan de heer Hervé Hertoge gehuwd met Denise Coddens. De burelen werden tot een mooie en ruime woning omgebouwd; in de kaasfabriek kwam een constructie-werkplaats, de plaats waar de pekelbakken stonden bestaat nog, maar is nu een opslagruimte. Al de akten zijn ondertekend door de twee hoger genoemde bijzondere afgevaardigden.

Op 20 juli 1984 begon men de oude gebouwen te slopen. Dit duurde tot 4 augustus 1988, toen bleef er nog de ingangspoort en de watertoren over, eind 1988 verdwenen ook deze bouwwerken. December 1988 werd de derde koop verkocht aan de heer Robert Welvaert gehuwd met Francine De Walsche uit Nevele.

Een toen viel het gordijn over wat eens „De modelinrichting van het Vlaamse land” was (35).

Bestuurders

De melkerij St.-Mauritius heeft vanaf haar stichting in 1928 tot 1971, twee bestuurders gehad. Deze waren

- 1) Felix Beaufort, geboren te Nevele op 27 augustus 1873, als zoon van Bruno, te Nevele geboren in 1833, was bakker, winkelier en ameldonkmaaker; hij woonde op Kerrebroek nr. 19, de moeder was Julia Sierens, te Nevele geboren in 1876, huishoudster. Felix liep eerst school te Nevele, later in Gent. Hij huwde met Marie-Julie Vander Sypt, geboren te Destelbergen in 1873. Ze woonden op Kerrebroek nr. 27. Felix overleed te Nevele op 5 september 1951, zijn echtgenote op 11 mei 1958.

Hij was de persoon die de verplichte melkerij leidde van 1915 tot 1918. Op hem werd in 1928 een beroep gedaan om de melkerij St.-Mauritius te helpen stichten, hij werd de eerste bestuurder die „zijn melkerij met bekwame hand en geest heeft geleid tot 1938”, het jaar van zijn pensioering.

In zijn leven was Felix schatbewaarder van de kerkfabriek, schepen van Nevele, stichter en bestuurder van de stoommelkerij St.-Mauritius en penningmeester van de plaatselijke boerengilde (36).

- 2) Amaat Foncke geboren te Landegem op 3 november 1911, als zoon van Maurits, geboren in 1880, landbouwer, wonende Westhoek nr. 8 en van Marie-Helena Dobbelaere, geboren in 1884. Amaat was de eerstgeborene van een tweeling, zijn broer heette Andreas. Hij liep school te Landegem en volgde dan zuivelonderwijs aan de Zuivelschool te Melle. Hij huwde met Edith Blomme geboren te Merendree op 6 juli 1909, dochter van Jan, landbouwer en van Louise Cornelis. Het gezin Blomme vestigde zich te Vosselare op de hoeve en paardenstoeterij „Zevenbunder”.

Na hun huwelijk vestigde het echtpaar Foncke-Blomme zich in 1933 te Nevele, Kerrebroek nr. 48. Hetzelfde jaar trad Amaat in dienst van de melkerij St.-Mauritius. Hij doorliep daar alle rangen, was af en toe eens hulpstoker, deed er de melkontvangst en werd bediende op het bureel. Toen Felix Beaufort in 1938 op pensioen ging, duidde de beheerraad hem aan als bestuurder. Van toen af staat hij in de bevolkingsregisters bekend als melkerijbestuurder.

Onder zijn beleid kende de melkerij haar grootste uitbreiding: ze stond als model in het Vlaamse land, hij gaf ontslag in 1970 en beleefde de totale liquidatie van de melkerij.

Amaat Foncke overleed te Gent op 15 februari 1981. Hij was ook ijverig in de politiek, werd provincieraadslid van Oost-Vlaanderen in 1958, gemeenteraadslid van Nevele in 1959, senator in 1961 en volksvertegenwoordigers van 1965 tot 1968.

Hij was ook medestichter van de S.V. Inco Gent. Van ruim 16 verenigingen was hij erevoorzitter, voorzitter of bestuurslid.

Deze bonden hadden betrekking op sport, vrije tijd en politiek, dus verenigingen met socio-economische inslag (37).

Melkerij en archeologie

Onze lezers zullen de twee woorden naast elkander iets vreemd vinden. Toch is het aan de melkerij te danken dat men nu nog zeer oude vondsten bezit te

Nevele. Zonder deze melkerij waren ze nooit aan het licht gekomen.

De gebouwen van de stoommelkerij St.-Mauritius zijn gelegen langs de Kerrebroekkouter en liggen op een kouterrug, op ongeveer 100 meter afstand van de Poekebeek, die in een lager gelegen gebied van alluviale gronden vloeit. Deze beek, een van de oudste rivieren van Vlaanderen, wordt vernoemd als Poeke, oude Kale en na de bocht in de Oostbroek te Nevele, heeft ze de naam van nieuwe Kale. Juist achter de melkerij maakt de beek een zeer grote bocht, de kop ervan is gericht naar het noordwesten, de plaats zelf is een grasland. Op die plaats liet de melkerij een grote waterput graven. Het water werd gebruikt voor het reinigen van de melktanks en van de lokalen.

Op 11 september 1953 begon de aannemer, de gebroeders Van Heirsele uit Nevele, met de graafwerken, de waterput diende vier meter doormeter te zijn. Op een diepte van 1,70 meter onder het maaiveld stootte men op horizontale liggende eiken stukken die gespleten waren en dus onderdelen waren van een boom; de gemiddelde maten waren 16 cm en 8 cm, daar tussenin stonden 3 loodrechte palen ongeveer 1,5 m lang, deze waren ruw aangescherpt. In de aarde trof men gebroken beenderen aan, een stuk hoorn van het Europese hert (*Ranger Tarandus*) en kleine fijne ribben. Als voorwerpen kwamen een stuk slijpsteen of wetsteen te voorschijn, ook een kleine urne of potje als grafgift in blauwgrijs aardewerk, zeer ruwwandig, de klei is grof gemengd en verschaald. Het potje is 6,5 cm hoog, de buik is 6 cm, bovenaan heeft het een vooruitspringende kraag en de opening in de hals is 4,5 cm. Na het uitziften van de aarde kwamen nog acht fragmenten aan het daglicht, waarvan enkele in glad aardewerk en een 4-tal in dik ruwwandig grijsblauw aardewerk. Enkele fragmenten konden samengevoegd worden; ze kunnen afkomstig zijn van een soort kookpot. De Nationale Dienst voor Opgravingen werd verwittigd.

Prof. Dr. Mertens kwam naar Nevele en onderzocht de scherven en de paal, hij vond het zeer belangrijk voor de streek. Men stond hier voor enkele vondsten uit de pre-Romeinse periode die tot de late ijzertijd kunnen teruggaan.

Relieken

In het heemkundig museum Rietgaverstede berusten alle vondsten gedaan op Sectie C. nr. 159.

Naast een heel dossier over de melkerij (dokumenten, plannen en foto's) bezit het museum Rietgaverstede nog vier kaasvormen, een vorm in metaal voor de Cheddarkaas, 36 cm doormeter, een houten vorm voor Goudakaas, 36 cm doormeter, een houten vorm voor Edammerkaas, 15,5 cm doormeter en een

houten vorm voor broodkaas 25 cm lang, 12 cm breed en 12 cm hoog. Van de boterafdeling bewaart het museum twee boterlepels in hout en een inpakkast voor boter (47 cm lang, 47 cm breed en 21 cm hoog) met op de zijkant de tekst „Coöp. Zuivelfabriek St.-Mauritius Nevele”. Van de melkafdeling zijn er vier melkkannen met het opschrift „S.V. Nevele” bewaard. In de oudste gebouwen van de melkerij stond boven de onthaaldienst in een nis een 1,20 m hoog beeld van de H. Mauritius, uitgevoerd in cement en beschilderd in kleur. Bij het verdwijnen van de melkerij werd het beeld door de Brandweer Nevele overgebracht naar de kapel van het museum.

Woord van Dank

De volgende personen hebben door het verschaffen van documenten, plannen, gegevens, foto's en speelkaarten meegeholpen aan het tot stand komen van dit artikel: Boone Georges, Boone Julien, Christiaens Gilbert, De Brabander Denise, De Sloover René, De Pestel Esther, De Vos-De Keere Ivonne, D'Hooge Daniël, Diericx Roger, Hertoge-Coddens Hervé, Lips Carlos, Van de Putte Georges, Van de Voorde Clarisse, Van Maldeghem Alice, Verstuylt André.

Onze speciale dank gaat naar gemeentesecretaris P. Raman en het gemeentepersoneel van Nevele voor de hulp bij het opzoeken van diverse gegevens.

A. JANSSENS
Nevele

BIJLAGE

Lijst van personen die een functie waarnamen of werknemer waren in de melkerij St.-Mauritius Nevele 1928-1970

Stichters en bestuursleden:

Beaufort Felix, De Clercq Pieter, Landuyt Richard, De Keyser Emiel, Goeteyn Remi, De Ganck Basiel, Cocquyt Aimé, Muys Basiel, Janssens Florimond, Schaubroeck Henri, Lootens Henri, Lootens André, Van Wassenhove Paul, Mortier René, Van den Steene Kamiel, Van de Velde Cyriel.

Bestuurders van de melkerij:

Beaufort Felix, Foncke Amaat.

Bedienden:

Mortier Romain, De Smet August, De Dapper Roger, Van Nevel Herman, De Smet Monique, Dauwe Ghislaine, De Dapper Monique, Vermeire Liliane, Foncke Hervé, Foncke Luc, De Pestel Esther.

Ontvangers van de aangevoerde melk:

De Neve Maurits, Heyse Antoon, Cocquyt Kamiel, Coddens Henri, De Keyser Albert, De Sloover René, De Keyser André, De Smet Marcel, De Keyser Antoine.

Stoommachine en algemene mechaniek:

Piesschaert Leon, Diericx Roger, Planckaert Willy, Planckaert Walter, De Sloover René.

Aanmaak melkpoeder, onderhoud installatie:

De Sloover René, Diericx Roger.

Fabricatie van boter:

Maenhout Michel, Cocquyt Jules, Verbeken Maurice, Coddens Henri, Verstraete Eric, Cocquyt Kamiel, Vande Walle Robert, Van Goethem Daniel.

Opslaan van melkpoeder, enz.:

Cocquyt Carlos, Van Kerrebroek André, De Keyser André, Verheecken Firmin, De Keyser Antoine, Stofferis Roger.

Fabricatie van kaas:

Van de Putte Georges, meesterkaasmaker, Dhondt René, Coddens Gerard, Van Hecke Gilbert, De Clercq Christian, Vande Walle Robert, Van Goethem Daniël, Vande Gehuchte Remi, Malfait Roger, Saelens Julien, De Dapper Sylvain, Heyerick Remi, Foncke Noël.

Algemene herstelling en onderhoud van voertuigen:

Diericx Roger.

Ophalen van melk: voerders werknemers van de melkerij

Meganck Jules, Van Wonterghem Ghislain, Foncke Irené, Cocquyt Jules, Buysse Irené.

Melkvoerders met eigen vervoer (betaald per liter aangevoerde melk):

Muys Basiel, De Clercq Adolf, Martens Irené, Martens Omer, Claeysens Maurice, Claeysens Irené, De Coster Jozef, De Coster Bruno, De Coster Julien, Verhegge Gustaaf, Vanderiviere Antoine, Schollier Adiel, Maeykens Omer, De Boever Urbain, Everaert Achiel, Claeys Jérôme, Cannoot Eric, Verplaetsen Georges, Marchand Gerard, Lievens Armand, Standaert Basiel, De Wulf Arthur, Dhaeyere Gerard, Dhaeyere Oscar, Dhaeyere Firmin, Van Vinkt Valère, Van Laecke Omer, Rutsaert Valère, Cocquyt Aimé, Van Hecke Pieter, Michiels Alfons.

Deze lijst is te goeder trouw opgesteld in samenspraak met enkele oud-werknemers van de melkerij.

NOTEN

1. G.A. Nevele, verslagen schepencollege 1904.
2. G.A. Nevele, verslagen schepencollege 1908.
3. G.A. Nevele, bevolkingsregister Nevele 1914.
4. Archief museum Rietgaverstede, betalingsbewijzen van 1915-1918.
5. Mondelinge gegevens van Clarisse Van de Voorde, Nevele.
6. Archief museum Rietgaverstede, copie van polis.
7. G.A. Nevele, bevolkingsregister Nevele 1920.
8. Mondelinge gegevens van Felix Beaufort, tentoonstelling in 1945 over Nevele.
9. Koopakten van de heer en mevrouw Hervé Hertoge-Denise Coddens.
10. Oude plannen van de heer en mevrouw Hervé Hertoge-Denise Coddens.
11. Mondelinge gegevens van Roger Diericx.
12. Plannen van twee vuurhaarden in het bezit van de heer en mevrouw Hervé Hertoge-Denise Coddens.
13. Mondelinge gegevens van Camiel Bettens.
14. Zie noot 10.
15. Zie noot 12.
16. Archief museum Rietgaverstede, foldertje verspreid door de melkerij in 1963.
17. Idem.
18. Zie noot 10.
19. Archief museum Rietgaverstede, foldertje verspreid door de melkerij op 19 juni 1949.
20. Cijfers uit vliegend blad 1959 en gegevens verstrekt door bestuurder Foncke.
21. Mondelinge mededeling van de werkleider, afgevaardigde van de melkerij Nazareth.

22. Zie noot 20.
23. Foldertje van 1947 en schriftelijke mededeling van 1970.
24. Artikel in *De Landwacht*, 18 juni 1953, n.a.v. 30-jarig bestaan.
25. Mondelinge gegevens van René De Sloover en Georges Van de Putte, 1988.
26. Mondelinge gegevens van Georges Van de Putte, 1988.
27. Documentatie van mevrouw Denise De Brabander geschonken aan het museum Rietgaverstede.
28. Archief museum Rietgaverstede, verschillende verpakkingen geschonken door Roger Diericx.
29. Idem.
30. Archief museum Rietgaverstede, folders over het feestgebeuren.
31. Voorwerpen geschonken aan het museum Rietgaverstede.
32. Bijdrage in *Het Nieuwsblad*, 30 januari 1971.
33. Bijdrage in *De Drietand*, 22 januari en 2 april 1971.
34. Archief museum Rietgaverstede, affiche van verkoop.
35. Bijdrage in *Het Volk*, 4 augustus 1988.
36. G.A. Nevele, bevolkingsregisters; bidprentje van en documentatie over Felix Beaufort.
37. G.A. Nevele, bevolkingsregisters Landegem en Nevele; archief museum Rietgaverstede, rouwbrief en bidprentje Amaat Foncke.

De nieuwjaarsgeschenken besproken in deze bijdrage werden aan het archief museum Rietgaverstede geschonken door Verstuyft André, Ivonne De Vos-De Keer, D'Hooge Daniël, Lips Carlos.

De illustraties zijn afkomstig uit de verzamelingen van Lips Carlos, De Baets Julien en archief museum Rietgaverstede.

Bijdragen over de melkerij:

1. *De Landwacht*, 18 juni 1953;
2. *De Drietand*, 22 januari en 2 april 1971;
3. *Het Nieuwsblad*, 30 januari 1971;
4. *Gazet van Antwerpen*, 2-3 november 1974;
5. *De Streekkrant*, 10 augustus 1977;
6. *Het Volk*, 4 augustus 1988;
8. A. DE KEYSER, *Dorpsmonografie Nevele*, P.H.T.I., Gent, 1953, onuitgegeven eindwerk.

Voor deze bijdrage werden nog volgende bronnen geraadpleegd:

Lidmaatboekje van de Stoommelkerij Sint-Mauritius, samenwerkende vennootschap te Nevele;
Statuten verschenen in het Belgisch Staatsblad van 13 april 1928, ons bezorgd door Carlos Lips, waarvoor onze dank.

HET FAMEUZE VOETBALSEIZOEN 1947-48 VAN V.V. WATERHOENS HANSBEKE

Opgedragen aan alle Hansbeekse voetbalsupporters

I. VOETBALCLUBS TE HANSBEKE

Vanaf de eerste wereldoorlog is er te Hansbeke een voortdurende voetbalbedrijvigheid geweest (1).

Tijdens die oorlog werd zelfs op drie verschillende fronten gevoetbald: „Volharding” op het Dorp, „Eendracht” op de Leikant en „Onbevreesd” op Reibroek.

Na de oorlog, in de jaren twintig, bleef enkel de voetbalclub op het Dorp nog tijdelijk actief.

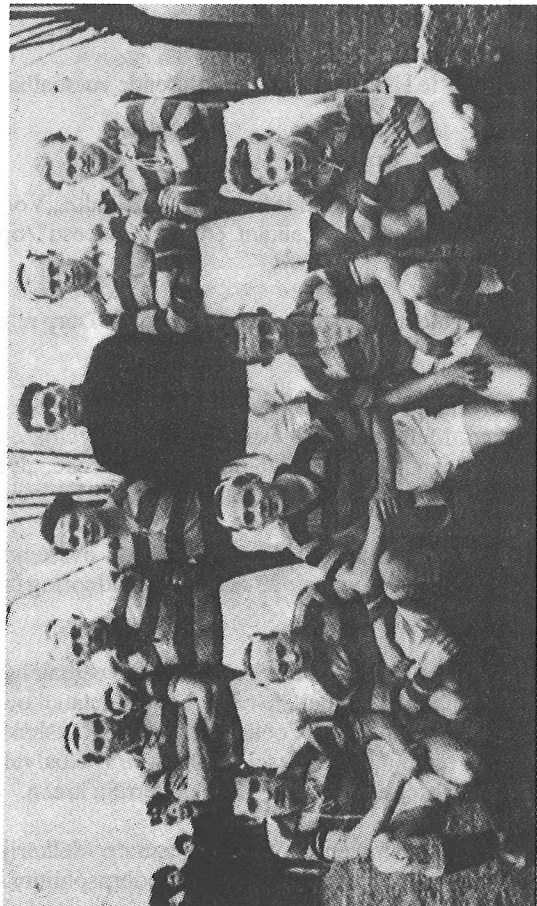
In het begin van het daaropvolgende decennium werden de voetbalschoenen opnieuw massaal aangetrokken. Men voetbalde toen andermaal tegelijk op drie verschillende terreinen, gelegen langs de contouren van Hansbeke: „De Waterhoens” op Reibroek, „Hardy” op Zande en „Eendracht” op de Leikant.

Van deze drie Hansbeekse clubs bleven enkel „De Waterhoens” overeind, zodat alle voetbalactiviteit te Hansbeke nog vóór de tweede wereldoorlog op Reibroek geconcentreerd werd.

Toen men in 1941 aanstalten maakte om op het Dorp een nieuwe voetbalclub te stichten, werd de bestaande club op Reibroek, in onderlinge verstandhouding en tot ieders voldoening, verruimd tot de Voetbalvereniging Hansbeke (V.V. Hansbeke) die gedurende enige jaren afwisselend op twee voetbalvelden aantrad maar tenslotte op Reibroek haar enig lokaal en terrein kreeg.

Toen in 1959 een nieuw voetbalterrein, centraal gelegen aan de Melkerijstraat, ter beschikking werd gesteld ontstond er wegens dorpspolitieke achtergronden een diepe barst in het Hansbeekse voetbal. De oude voetbalvereniging „De Waterhoens” verhuisde naar het terrein op het Dorp terwijl op Reibroek een kersverse voetbalclub werd opgericht onder de veelbetekenende naam „F.C. De Blijvers”.

Ploegfoto van V.V. Waterhoens Hansbeke 1947-48, vermoedelijk daterend van 25 januari 1948.
Spelers:

hurkend (vlnr): Albert Martens, Antoine Bauwens, Gabriel D'Haenens, Raymond Van De Voorde, Antoine D'Haenens;

staande (vlnr): Samuel De Wulf, Remi Raes, Georges Pynaert, Leon Verhegge, Kamiel Van Vynckt, Marcel De Keyser;

supporters (vlnr): Marcel Union, Marcel Cannoot, Raymond Crabbé (met zwartgele sjerp), Armand Tollens, Gerard Martens (aan linkse doelpaal).

(Foto A. Martens, Gent.)

Hoewel reeds tevoren verzoeningspogingen mislukten kwam verleden jaar, nadat de plaatselijke (politieke) tegenstellingen ingevolge de fusie van Hansbeke in Groot-Nevele stilaan verwaterd waren, uiteindelijk de smelting van de twee Hansbeekse voetbalverenigingen tot stand onder de hoopgevende naam „V.V. Eendracht Hansbeke”.

De verheugende vaststelling dat het (versterkte) eerste elftal van de pas gefusioneerde vereniging in het voorbije voetbalseizoen de kampioenstitel heeft veroverd in I Ve Provinciale C van de Belgische Voetbalbond Oost-Vlaanderen, roept wellicht bij de oudere supporters ook herinneringen op aan „het fameuze voetbalseizoen 1947-48 van V.V. Waterhoens Hansbeke”.

II. HET VOETBALSEIZOEN 1947-48 VAN V.V. WATERHOENS HANSBEKE

1. Het plaatselijk voetbal in 1947-48

Het dagelijks bestuur van V.V. Waterhoens Hansbeke bestond in 1947 uit Oscar Coppens voorzitter, Robert Van Der Vennet ondervoorzitter, Omer Langeract schrijver en Philemon Claessens penningmeester. E.H. Willem Van De Putte pastoor en E.H. Cyriel Van Kerckhove onderpastoor waren respectievelijk erevoorzitter en proost.

Het voetballokaal was gevestigd in de nieuwgebouwde herberg, „In de Sportgalm” van Evarist Langeract langs de Reibroekstraat. Zijn vrouw Irma Van Laecke en de jongste dochter Lea wassen wekelijks de truien en broekjes en poetsten de voetbalschoenen van de club.

Er werd gevoetbald op een begraasde weide (kadastraal gekend onder het perceelnummer 1149 Sectie A (3e blad) van het kadasterplan Nevele 3e Afdeling (Hansbeke), gelegen in „den Hullewyck” ten oosten van de Kippen-donkstraat met toegang langs het Hofgeweestraatje. Ze behoorde toe aan Charles en René Van Vynckt en werd gebruikt door Kamiel Verhelst, pachter van de hofstede ten westen van het voetballokaal en achteraan met het erf palend aan de voetbalweide. Het voetbalveld strekte zich uit in oost-west richting zodat soms pal tegen een felle westenwind moest opgetornd worden. Aan de noordkant van de weide lag (ligt) een brede wal, waarin de voetbal al eens terecht kwam. Als dit enkele keren gebeurde had men spoedig een loodzware speelbal.

De spelers treden aan met zwart-geel horizontaal-gestreepte truien, witte

28 29 37 38 42 43 44 45
 12 13 30 31 32 33 34 35 36 37 38
 2 9 14 10 15 16 17 18 19 20 21 22 24
 2 9 11 5 6 7 8 27
 1 3

Groepsfoto bij de hulding door het gemeentebestuur van de kampioensploeg V.V. Waterhoens Hansbeke op kermisavond 27 juni 1948.

1. Marcel D'Haenens, 2. Kamiel De Cocker, 3. Marc De Pestel, 4. Roger Botterman, 5. Aimé Verthriest, 6. Noël Verstraete, 7. Willy De Jaegher, 8. René Langers, 9. Jozef De Pestel ?, 10. Pol De Boever, 11. Walter D'Haenens, 12. Carlos Martens, 13. Remi Raes speler en 2e schepen, 14. Antoine Bauwens, 15. Gabriel D'Haenens, 16. Raymond Van De Voorde, 17. Antoine D'Haenens, 18. E.H. Cyril Van Kerckhove, 19. Armand Coddens, 20. Baziel Muys burgemeester, 21. Oscar Coppens, 22. Emiel Blomme, 23. Evarist Langers, 24. Alfons Verstraete, 25. Georgette Lootens, 26. Yvette Geiregat, 27. Roger Wijkstandt ?, 28. Vanhalme, scheidsrechter, 29. Charles De Jaeger, 30. Samuel De Wulf, 31. Pieter De Muynck, 32. Marcel De Keyser, 33. Leon Van Der Plaetse 1e schepen, 34. Leopold Bockaert raadslid, 35. Leon Van Speybroek, 36. Albert Maenhaut veldwachter, 37. Daniel D'Haenens ?, 38. Albert De Wulf, 39. Leon Verhegge, 40. Gerard Martens, 41. Kamiel Van Vynckt, 42. Charles Van Nieuwenburg, 43. André Van Renterghem, 44. Marcel Van Overbeke, gemeentesecretaris, 45. Robert Van Der Vennet.

(Foto Lea Langers, Merendree)

broek en zwarte kousen met gele omslag overeenkomstig de clubkleuren zwart-geel-wit. De club was vanouds aangesloten bij het Katholiek Vlaams Sportverbond van Oost-Vlaanderen. Wegens de beperkte spelersgroep werd in 1947 slechts met één elftal ingeschreven, dat ingedeeld was in de tweede Klasse A. Deze klasse omvatte ploegen uit de volgende localiteiten: Aalter-Oostmolen, Boekhoute, Eeklo, Hansbeke, Knesselare, Maldegem, Maria-Aalter, Merendree, Nevele, Oeselgem, Olsene, Sijsele, Ursel en Waterland-Oudeman.

Buiten de klassieke derby's met Merendree en Nevele, stonden zowel verplaatsingen naar het noorden van de provincie als naar over de provinciegrens gelegen gemeenten op de kalender.

Deze verplaatsingen gebeurden bij de aanvang van het voetbalseizoen met de bestelwagen van Daniël D'Haenens, later in het voorjaar ook met de camion van René Wille en Gerard Denaeghel. Bestuursleden, spelers en supporters zaten er op banken zonder leuning, op ledige fruitbakken, soms benenzwievens op het aan kettingen opgehangen achterberd. Bij de heenreis werd op het dorp verzameld, doorgaans aan de herberg-slachterij van Daniël D'Haenens. Bij thuiskomst werd op dezelfde plaats uitgestapt. In geval van overwinning werden tijdens de terugreis luidruchtige clublieders gezongen telkens het centrum van een dorp doorkruist werd. Toen Hansbeke werd binnengereden zong iedereen trionfantelijk van: „We hebben gewonnen! We hebben gewonnen! We hebben gewonnen! Zesse-Drie!” of een andere toepasselijke score. Verplaatsingen naar de aanpalende gemeenten Merendree en Nevele, ook naar Ursel, gebeurden per fiets om de clubkas geen geweld aan de doen.

Bij de thuismatchen vond de kleedpartij plaats in de beste kamer achter de gelagzaal van het lokaal. De bezoekers kregen de beschikking over de boltent of over een kamer in de oude verlaten kloefkapperswoning. Vanuit het lokaal gingen de spelers, 's winters ingeduffeld in een jas of mantel, langs het Hofgeweestraatje naar het speelterrein. Tijdens de rust werden op het veld langs de krijtlijnen door Lea Citroentjes of hete koffie aan de spelers aangeboden, die er met de supporters het verloop van de eerste speelhelft besprak.

Trainingen werden er niet gehouden, daar had niemand de tijd voor. Iedere speler diende zelf voor zijn fysiek en conditie te zorgen. De ploeg werd door het beperkt bestuur samengesteld in functie van de reputatie en de beschikbaarheid van de spelers. Meestal werd rekening gehouden met het bekende gezegde: „Never change a winning team”. Een thuismatch werd, tegelijk met de opstelling van het elftal, op een bord aangekondigd dat reeds 's zaterdags-

avond aan het kerkhofhek, links van de ingang, werd opgehangen. Eén of twee reservespelers werden opgeroepen voor het geval één der aangeduide spelers onverwacht afwezig bleef of onbeschikbaar was.

Vóór de aanvang van de wedstrijd werden dan toch in zeven haasten meerdere harde ballen naar de eigen doelwachter getrapt; enkele oude gloriën op zondagse schoenen die aan het baltrappen nog enig plezier beleefden werden hiervoor graag bereid gevonden.

Toen de (hier afgedrukte) ploefoto (op eigen veld vóór het doel aan het Hofgeweestraatje) werd genomen, bestond het elftal uit: Leon Verhegge (doelwachter) die Albert Pynaert verving als deze wegens beroepsactiviteiten onbeschikbaar werd, Georges Pynaert (linksback) en Kamiel Van Vynckt (rechtsback), Marcel De Keyser (linkshalf), Remi Raes (centerhalf) en Samuel De Wulf (rechtshalf), Antoine D'Haenens (buitenlinks), Raymond Van De Voorde (linksvoor), Gabriel D'haenens (midvoor en ploegkapitein), Antoine Bauwens (rechtsvoor) en Albert Martens (buitenrechts).

Tot dezelfde spelersgroep behoorden ook Julien De Clercq, Pieter De Muynck, Albert De Wulf, Omer Langerart, Herman Martens, Maurice Pynaert, Serafien Van Hove en Armand Van Laere.

Alle spelers waren getogen Hansbekenaren, vrienden onder elkaar, die uit pure liefhebberij, zonder premie of enige vorm van compensatie, zich de ziel uit het lijf speelden om de overwinning te behalen. Als enige beloning kregen ze weleens een pintje bier dat hen door een enthousiaste supporter geoffreerd werd.

Het uitbetalen van een premie kon de club zich trouwens niet veroorloven. De uitgaven voor spelersmateriaal, vooral de verplaatsingskosten en de vergoeding van de scheidsrechter moesten door de inkomgelden gedelgd worden. Aanvankelijk was het aantal toeschouwers niet zo groot, doch in de loop van het seizoen kwamen 600 à 700 betalende kijklustigen naar de voetbalweide op Reibroek. De clubkas werd toen zodanig gespijst dat halfweg het voetbalseizoen alle inkomgelden van de thuismatch Hansbeke-Merendree door het Bestuur uit erkentelijkheid royaal onder de spelers verdeeld werden.

Zoals toen gebruikelijk was, voetbalde men volgens een vereenvoudigd zogenaamd W-M systeem. De voorspelers opereerden in het kamp van de tegenpartij volgens een W - opstelling met de midvoor en de buitenspelers in vooruitgeschoven posities. De achterspelers verdedigden hun kamp volgens

een M - opstelling met backs en centerhalf in achteruitgetrokken posities. De backs, de centerhalf en de halfspelers bewaakten respectievelijk de buitenspelers, de midvoor en de middenspelers van de tegenpartij. De vooruitgeschoven voorspelers werden vanuit de verdedigingslinie rechtstreekse verre ballen toegespeeld of via de half- en middenspelers bediend. Wisselspelers mochten niet worden ingebracht, een gekwete speler mocht niet vervangen worden.

2. De competitie (2)

a. *De heenronde*

De competitie startte op de tweede zondag van september en liep over 26 matches. De algemene verslaggever van het K.V.S. Oost-Vlaanderen gaf in zijn voorbeschouwingen in het dagblad „De Gentenaar” Waterland-Oudeman als grote favoriet voor de kampioenstitel, voorspelling die zoals spoedig zou blijken niet uitkwam.

Hansbeke moest al onmiddellijk op verplaatsing naar de eeuwige rivaal Merendree dat zoals steeds erop gevlamd lag zijn naaste buur een voetballetje te geven. Het werd inderdaad een spannende wedstrijd die Merendree nipt met 3 - 4 cijfers verloor. Deze score onderstreepte toen reeds dat zowel Merendree als Hansbeke over een productieve aanvalslinje beschikten waartegen zelfs beduchte verdedigingen het zouden moeten afleggen. Winnen op of tegen Merendree was voor Hansbeke altijd een opkikkertje geweest. Het liet het beste verhoppen voor het verdere verloop van de competitie. Dat schreef ook de verslaggever van „De Gentenaar” in zijn eerste nabeschouwingen. Vier ploegen wonnen hun eerste wedstrijd en vormden de leidersgroep: Waterland-Oudeman, Olsene, Hansbeke en Nevele.

Voor eigen supporters op 21 september bevestigden de Waterhoens met 4 - 0 tegen Ursel dat ze wisten waar het doel van de tegenstrever stond. De verdediging deed het bovendien stukken beter dan de vorige zondag. Op deze tweede speeldag verdween Nevele uit de kopgroep.

Toen Olsene thuis op de derde speeldag ook Waterland - Oudeman met 5 - 0 afmaakte en Hansbeke met enige moeite Maldegem op eigen veld overwon (0 - 1), deelden beiden de leidersplaats.

Op 5 oktober (bij een westenwind) hoorde men in Hansbeke de zegekreten tot

onder de dorpstoren toen de Waterhoens met negen treffers doeltjeskermis hielden tegen Knesselare (9 - 1).

Na deze vierde opeenvolgende overwinning vonden honderden enthousiaste Hansbekenaren op kermiszonntag, 12 oktober, opnieuw de weg naar het voetbalplein op Reibroek. Eeklo kreeg er de pandoering die iedereen verhoopte, al was het met drie tegengoals (7 - 3). In de herbergen werd 's avonds druk nagekaart toen bekend werd dat Olsene op Oeselgem verloor en Hansbeke alleen aan de leiding kwam.

Nadat de verplaatsing naar de Chiro Club Olsene werd uitgesteld, bleven de Waterhoens iedereen verbazen met twee opeenvolgende thuisoverwinningen: op Allerzielen tegen Maria-Aalter (4 - 3), dat klacht neerlegde omdat de afmetingen van de Hansbeekse goals te klein waren (?), op 9 november tegen Aalter-Oostmolen (3 - 1), een ernstige titelkandidaat die na de nederlaag reeds aan revanche dacht. Na zeven wedstrijden had Hansbeke het maximaal aantal punten behaald en stond ongeslagen met drie punten voorsprong aan de leiding.

Toch vreesde de KVS-verslaggever dat de leidersploeg op 16 november te Oeselgem het eerste puntje zou moeten prijsgeven. Het werd zelfs een eerste nederlang voor de Waterhoens, evenwel met een geweldige score 6 - 4. De Hansbeekse voorhoede deed het voortreffelijk maar de verdediging moest het afleggen tegen de uitzonderlijk kwieke aanvallers van het Leiedorp. Tijdens de match werd langs de krijtlijnen gefluisterd dat Oeselgem niet aangesloten spelers had opgesteld. Hiertegen legde het bestuur van V.V. Hansbeke klacht neer bij het Sportverbond. Niettegenstaande het puntenverlies behielden de Waterhoens de leiding in het klassement.

Was de zelfzekerheid van de zwartgelen door deze eerste nederlaag aan het wankelen gebracht? In de daaropvolgende wedstrijd tegen Nevele op 23 november verloren ze immers op eigen veld een derde puntje ondanks drie gemaakte goals (3 - 3). Op 30 november behaalden ze opnieuw de overwinning te Boekhoute (1 - 2).

Toen kwam op 7 december de incidentrijke thuismatch tegen Sijsele. Reeds bij een eerste Hansbeekse aanval langs buitenrechts trok de scheidsrechter een „rode kaart” wegens een zware fout op de bezoekende doelwachter die (toch) roekeloos in de voeten was geduikeld. Een Sijseelse achterspeler daarentegen die een rake mep uitdeelde, kreeg enkel een vermaning. Met Hansbeke in de numerieke minderheid volgde een verbeterde wedstrijd die

oververdiend door de Waterhoens met een nette 2 - 0 score gewonnen werd. De heenronde werd tenslotte op 14 december afgesloten met een vlotte 3 - 6 zege op Waterland - Oudeman, de vermeende titelkandidaat die de in haar gestelde verwachtingen niet had ingelost.

In het gecorrigeerde halfseizoenklassement, onvolledig ingevolge een onregelmatige voetbalkalender, stond Hansbeke netjes aan de leiding.

1. Hansbeke	12	10	1	1	49	24	21
2. Merendree	13	8	3	2	42	14	18
3. Aalter-Oostmolen	12	8	3	1	27	15	17
4. Olsene	10	8	2	0	34	13	16
5. Oeselgem	10	6	1	3	30	21	15

b. De terugronde

De eerste wedstrijd van de terugronde op 29 december thuis tegen Merendree, dat zich met een merkwaardig doelgemiddelde op de tweede plaats in het klassement genesteld had, lokte een talrijk eigen publiek en een paar honderd vurige supporters uit de buurgemeente. De Waterhoens hielden de fel betwiste punten met een nipte 2 - 1 zege aan huis.

Nadat Ursel op 5 januari 1948 moeizaam werd overwonnen (1 - 2) volgden opnieuw twee overtuigende zegepralen met klinkende scores, op eigen veld tegen Maldegem 7 - 0, op verplaatsing te Knesselare 2 - 7.

De bijzonderste rivalen lieten intussen, de ene na de andere, ergens van hun pluimen zodat Hansbeke, aan de leiding vanaf het competitiebegin, een comfortabele voorsprong verwierf.

1. Hansbeke	16	14	1	1	67	28	29
2. Aalter-Oostmolen	15	10	3	2	44	17	22
3. Olsene	13	10	2	1	46	16	21

Pas op 25 januari kwam, wegens de uitgestelde wedstrijd van de heenronde, de eerste confrontatie met de gevreesde Chiro-jongens uit Olsene, een geduchte tegenstrever die met drie achterstallige matches zijn achterstand in het klassement tot twee punten kon terugbrengen. Het werd één van de thuismatches met een rekord-aantal toeschouwers, een spannende wedstrijd die met een gelijkspel eindigde (2 - 2).

Op de daaropvolgende zondagen werd Eeklo op eigen terrein zonder erbar-

men met 1 - 10 onder de voet gelopen en werd thuis met 4 - 2 gewonnen van de vermeende kampioen uit Waterland-Oudeman.

Op 15 februari liet men toch weer een puntje ontglippen te Maria-Aalter dat de score tot 1 - 1 kon beperken.

Twee weken later werd voor eigen publiek sportief weerwraak genomen op de Leiejongens uit Oeselgem, intussen derde in het klassement, door ze met 4 - 2 naar huis te sturen. Op 7 maart werd de derby te Nevele met 1 - 3 gewonnen en op de daaropvolgende zondag werden de supporters aan huis nog eens verwend met een 6 - 0 overwinning tegen Boekhoutte.

Toen vernomen werd dat enkele heetgebakerde supporters van Sijsele tijdens de wedstrijd Sijsele-Hansbeke op 21 maart amok wilden maken, werd in overleg met het bestuur van het Verbond en van Sijsele aan de Rijkswacht gevraagd op het voetbalveld te willen assisteren. Onder uitbundige aanmoedigingen van een honderdtal trouwe supporters van Hansbeke werd, niettegenstaande wat verbaal geweld van een paar Sijseelse kijkers, een vlotte 1 - 4 zege behaald in een overigens sportieve wedstrijd. Het was trouwens op Sijsele dat de Waterhoens hun honderdste doelpunt van de competitie scoorden.

Na een voetballoze Paaszondag op 28 maart bleven er nog twee moeilijke verplaatsingen te verwerken: Aalter-Oostmolen en Olsene.

Aalter-Oostmolen bekleedde toen de tweede plaats in het klassement met een achterstand van 7 punten en één in te halen wedstrijd. Niettegenstaande Aalter-Oostmolen reeds lang alle kansen op de kampioentitel verkeken had, werd het op 4 april toch een verrassende wedstrijd die de Waterhoens verloren met 5 - 2. De thuisploeg dankte de overwinning aan een tweetal (oud)spelers uit een hoge klasse van de Belgische Voetbalbond, die zich sedert de tweede wereldoorlog te Aalter kwamen bevoorraden, bij Aalter-Oostmolen reglementair waren aangesloten en af en toe, bij gelegenheid, konden opgesteld worden.

De inhaalwedstrijd Olsene-Hansbeke de laatste competitie-match van de Waterhoens, werd geprogrammeerd op 18 april. Ingevolge de onregelmatig verlopen competitiekalender zag de rangschikking er toen als volgt uit:

1. Hansbeke	25	20	2	3	103	43	43
4. Olsene	18	13	3	2	63	23	28

Indien Hansbeke zou verliezen kon Olsene theoretisch nog 44 punten halen als de zeven in te halen wedstrijden alleen werden gewonnen. Met 44 punten waren de Olsenaars kampioen vóór Hansbeke. Indien de wedstrijd op een gelijkspel zou eindigen, behaalde Hansbeke uiteindelijk een totaal van 44 punten terwijl Olsene zelfs met 7 gewonnen inhaalwedstrijden op 43 punten bleef haperen. Het volstond dus dat Hansbeke op Olsene een punt uit de brand sleepte om kampioen te worden.

Er waren in Olsene meer supporters van Hansbeke dan van de thuisploeg. Het werd een legendarische wedstrijd, spannend tot de laatste snik. Hij werd onder triomfgeroep van de aanwezige Hansbekenaren bij een 2 - 2 gelijkspel afgesloten. Hansbeke was kampioen!

Uiteindelijk won Hansbeke, ingevolge de uitspraken van de Sportcommissie, ook de wedstrijden Oeselgem-Hansbeke en Maria Aalter-Hansbeke. De Waterhoens hadden deze groene-tafel-punten niet nodig om met voorsprong de kampioenstitel te behalen.

c. Het uitslagenbord

Datum	Wedstrijd	Uitslag
Heenronde		
14.09.47	Merendree-Hansbeke	3 - 4
21.09.47	Hansbeke-Ursel	4 - 0
28.09.47	Maldegem-Hansbeke	0 - 1
05.10.47	Hansbeke-Knesselare	9 - 1
12.10.47	Hansbeke-Eeklo	7 - 3
02.11.47	Hansbeke-Maria Aalter	4 - 3
09.11.47	Hansbeke-Aalter Oostmolen	3 - 1
16.11.47	Oeselgem-Hansbeke	6 - 4 (0 - 5)
23.11.47	Hansbeke-Nevele	3 - 3
30.11.47	Boekhoute-Hansbeke	1 - 2
07.12.47	Hansbeke-Sijsele	2 - 0
14.12.47	Waterland Oudeman-Hansbeke	3 - 6
Terugronde		
28.12.47	Hansbeke-Merendree	2 - 1
04.01.48	Ursel-Hansbeke	1 - 2
11.01.48	Hansbeke-Maldegem	7 - 0

18.01.48	Knesselare-Hansbeke	2 - 7
25.01.48	Hansbeke-Olsene	2 - 2
01.02.48	Eeklo-Hansbeke	1 - 10
08.02.48	Hansbeke-Waterland Oudeman	4 - 2
15.02.48	Maria Aalter-Hansbeke	1 - 1 (0 - 5)
29.02.48	Hansbeke-Oeselgem	4 - 2
07.03.48	Nevele-Hansbeke	1 - 3
14.03.48	Hansbeke-Boekhoute	6 - 0
21.03.48	Sijsele-Hansbeke	1 - 4
04.04.48	Aalter Oostmolen-Hansbeke	5 - 2

Inhaalwedstrijd

18.04.49	Olsene-Hansbeke	2 - 2
----------	-----------------	-------

De Sportcommissie annuleerde de uitslagen van de wedstrijden Oeselgem-Hansbeke en Maria Aalter-Hansbeke en bestrafte de thuisploegen met een 0 - 5 score.

d. Het eindklassement

Van de 26 „gespeelde” wedstrijden wonnen de Waterhoens er 20, waarvan 11 op eigen veld en 9 op verplaatsing. Vier wedstrijden eindigden op een gelijkspel, twee thuis en twee uit. Twee wedstrijden op verplaatsing werden verloren. Aan huis bleven de zwart-gelen ongeslagen.

Met 105 „gemaakte” doelpunten, waarvan 48 (bijna de helft) op verplaatsing, waren ze de enige ploeg uit hun reeks die de kaap van 100 goals omzeilden, met een gemiddelde van 4 doelpunten per match. Ze kregen echter 45 treffers tegen eigen netten, een betrekkelijk hoog aantal gelet op het merkelijk lager aantal tegendoelpunten dat Olsene,-Oostmolen en Merendree inkasseerde.

1. Hansbeke	26	20	2	4	105	45	44
-------------	----	----	---	---	-----	----	----

Door de beslissingen van de Sportcommissie, die de verliescijfers van de matches te Oeselgem en te Maria Aalter omzette in forfaitcijfers 0 - 5, totaliseerden de Waterhoens uiteindelijk 47 van de 52 competitiepunten met 22 gewonnen matches, 3 draws en een verloren wedstrijd. Ontegensprekelijk een waardige kampioen in de Tweede Klasse A.

1. Hansbeke	26	22	1	3	110	38	47
-------------	----	----	---	---	-----	----	----

De officiële KVS-eindklasseringen verschenen echter niet in de dagbladen, hetgeen bijkbaar te wijten was aan het feit dat de laatste inhaalwedstrijden, nog begin juli moesten gespeeld worden toen de sportbladzijden reeds alle aandacht vestigden op de Ronde van Frankrijk. Ook bij het Katholiek Vlaams Sportverbond zijn spijtig genoeg geen klassementlijsten bewaard gebleven.

3. De huldiging

Op kermiszonondag 27 juni 1948 werd de kampioensploeg door het Gemeentebestuur gehuldigd. In de namiddag werd verzameling geblazen aan de herberg van Daniël D'Haenens, waar de spelers hun voetbaluitrusting hadden aangetrokken. Stoetsgewijze stapte het elftal, begeleid door elf jonge knapen in het wit, achter de clubvlag naar de kerk waar gezamenlijk, volgens de wens van pastoor Van De Putte, om 14 uur een plechtig Lof werd bijgewoond. Na het Lof werden spelers en bestuur in de raadzaal door het Gemeentebestuur gehuldigd. Baziel Muys, burgemeester, hield er een korte toespraak, waarna een glaasje werd geschonken. Om drie uur werd op de weide naast de hofstede van Alfons Verstraete in de Doornbosstraat een vriendschappelijke wedstrijd gespeeld tegen een voetbalclub uit het Antwerpse. Voor de aftrap vond nog een kleine bloemenhulde plaats.

4. Nabeschouwingen

Objectief gezien dient het prachtig resultaat dat de Waterhoens in het voetbalseizoen 1947-48 bereikten enigszins gerelativeerd te worden. De kwaliteit van de ploeg en van het toenmalig Hansbeeks voetbal kan het best door enkele nadere inlichtingen worden belicht.

De bij het Katholiek Vlaams Sportverbond Oost-Vlaanderen aangesloten voetbalverenigingen waren onderverdeeld in een Ereklasse, een Eerste Klasse, een Tweede Klasse A en B en een Derde Klasse A en B. Zoals reeds vermeld speelde V.V. Hansbeke in de Tweede Klasse A.

Naburige clubs zoals Nevele en Knesselare, weliswaar gemeenten met grotere recruteringsmogelijkheden, traden met hun eerste elftal aan in de Ereklasse en handhaafden er zich in de middenmoot. Bellem en Eeklo speelden weliswaar in de eerste Klasse maar bengelden er aan de staart. Vanderhoutte deed het in dezelfde reeks heel wat beter. Het elftal van Eeklo en Nevele, dat in de Tweede Klasse A speelde, was het reserve- of het tweede elftal van deze voetbalverenigingen.

Zomergem was ingedeeld in de Tweede Klasse B en speelde er een hoofdrol. Een vriendschappelijke wedstrijd tegen dit elftal van Zomergem, die op de vrije zondag van 11 april te Reibroek werd gespeeld, werd met zware 0 - 5 cijfers door de Waterhoens verloren.

Vooraf uit vrees voor de verre en dure verplaatsingen, waarvan de kosten moeilijk door de clubkas konden gedragen worden, misschien enigszins ontuchtterd door de sprekende nederlang tegen de noorderburen, verkoos het bestuur van V.V. Hansbeke, niettegenstaande de kampioenstitel werd behaald, het daarop volgende voetbalseizoen niet over te gaan naar de Eerste Klasse van het K.V.S.-Oostvlaanderen. Toch schreef de algemene verslaggever van het Sportverbond in zijn eindcommentaar dat de kampioensploeg uit Hansbeke eveneens in de Eerste Klasse van het K.V.S. een goed figuur zou maken.

In ieder geval mobiliseerden de naoorlogse Waterhoens in het voetbalseizoen 1947-48 door hun voortreffelijk en wilskrachtig voetbalspel bijna de helft van de Hansbeekse bevolking, die op de voetbalweide te Reibroek intens deelnam aan de zegedrift van haar kampioenploegje-in-spe en haar aanmoedigingen en toejuichingen niet spaarde.

Albert MARTENS, Gent

- (1) W. LANGERAERT, *Koninklijke Voetbalvereniging Waterhoens Hansbeke. Jubileum 1932-1982*, Drukkerij Van Damme Nazareth, 1982.
- (2) Uitslagen en data werden opgediept uit het dagblad „De Gentenaar - De Landwacht”. Philemon Claessens, Omer Langeroot en Remi Raes puurden uit hun herinneringen, ook Pol De Boever, Antoine D'Haenens, Walter D'Haenens en Lea Langeroot hielpen bij het identificeren van de gefotografeerde personen, waarvoor aan allen hartelijk dank.

EEN BRUGSE ZWARTZUSTER GEBOREN TE NEVELE: Mary Roza GOETHALS (1742-1812)

In 1986 verscheen het boek *De zwartzusters van Brugge, Diksmuide, Oostende, Veurne en Brazilië*. Met meer dan 300 foto's en 336 bladzijden, enkele kunstwerken werden zelfs in prachtige kleurillustraties afgebeeld.

Het was voor mij, als geboren Nevelaar, een ontdekking dat ik in de lange geschiedenis van de zwartzusters ook iemand van Nevele kon vermelden, Mary Roza Goethals. Haar kloosternaam was zuster Roza. Zij werd op 12 februari 1742 te Nevele geboren, legde haar profes af op 11 mei 1767, stierf te Brugge op 25 november 1812 en werd er op het stedelijk kerkhof begraven. De geschiedenis van de zwartzusters in Vlaanderen behoort tot de meest boeiende kerkgeschiedenis van onze steden. Naast de oude abdijen die in afgelegen plaatsen werden gebouwd, zijn zij samen met de begijnen, de hospitaalzusters en de bedelorden (franciscanen, dominicanen, augustijnen) de oudste religieuze instellingen van onze steden. *De aermen zusters of cellezusters* zo werden zij genoemd, worden vermeld te Mechelen in 1305, te Keulen in 1309, Aken 1339, Antwerpen en Leuven 1345, Brugge 1361, Brussel 1343, Gent 1363 en Ieper. Hun oudste naam te Antwerpen, Brugge en ook elders was *swesteren* wat misschien duidt op hun oorsprong langs de Rijn. Daar zij - zoals de begijnen en hospitaalzusters - geen vaste kloosterregel hadden, namen zij in 1461 de regel van Sint-Augustinus aan en tevens het zwarte kleed van de reguliere Augustijnen, daarom werden zij zwartzusters genoemd. Hun bijzondere taak was *de goede lieden dienen ende bij staene, ooc in tijde van peste ende andere smettende siecten*. Zo werden zij de zusters die zorgden voor de pestlijders en hun ook begroeven bij hun overlijden en voor de besmettelijke zieken tijdens epidemicen van tyfus en cholera. Veel zusten stierven zelf tijdens hun edelmoedig werk. Zo werden zij ook de eerste zusters die de zieken ten huize zelf verzorgden en de familie begeleidden naar het kerkhof. Dat was ook de taak van de edelmoedige Nevelse zwartzuster Mary Roza Goethals. Om te voldoen aan de noden van deze tijd bouwden de zwartzusters te Brugge de Sint-Franciscus Xaveriuskliniek, te Oostende de H. Hartkliniek en te Veurne de Sint-Augustinuskliniek en bouwden in Brazilië een bloeiend apostolaat op in de „slums” van San Salvador.

Om plaats te maken voor de kliniekbuitbreiding verlieten de Brugse zwartzusters op 15 oktober 1988 het klooster op de Woensdagmarkt, waar zuster Roza Goethals had verbleven, om een nieuw modern aangepast klooster op het Oosterlingenplein te gaan bewonen.

J.G.M. Van den Heuvel

EEN 18-EEUWSE VERERING VAN DE HEILIGE ANNA IN DE KERK VAN POESELE

Dat Onze Lieve Vrouw de populairste heilige is in de katholieke kerk staat buiten kijf. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de H. Anna, de moeder van Maria, erin slaagt een deel van die populariteit mee te pikken. Meer nog, in de tentoonstelling „Ambachten - Beroepen en hun heiligen”, gehouden van 13 juli tot en met 17 augustus 1986 in het Kasteel vakantie domein Hengelhoef te Houthalen, stelden de organisatoren zelfs dat de H. Anna bij de bevolking de grootste verering genoot na Maria en dat men bijna in iedere kerk haar beeltenis vond.

Vooraf toekomstige moeders namen tot haar hun toevlucht. Zo is de populariteit van deze heilige dan ook nog gemakkelijker te verklaren als men weet dat eertijds één tot twee vrouwen op honderd bezweken in het kraambed. Houdt men rekening met het feit dat iedere vrouw gemiddeld vijf kinderen baarde dan betekende dit dat de kans voor de moeder om in de geboorte te blijven tussen 5 en 10% lag. Nu was de achttiende eeuw een tijdperk waarin de bevolking in onze gewesten praktisch verdubbelde. Het was ook de eeuw waarin ook de kleinste gehuchten in een versneld tempo herstelden van de geleden verwoestingen uit de voorbije oorlogen. Omstreeks het midden der achttiende eeuw is men vooral te Poesele bezig met het volledig herstellen en renoveren van de kerk. Er worden kosten noch moeite gespaard en ook de heiligenbeelden worden niet vergeten.

In de rekening van kerkmeester Guillaume Van Doorne, opgemaakt in 1755, behelzende vooral de jaren 1750 tot 1752, lezen we dat aan Ludovicus Iman(t) *meester schrijnwerker tot Ghent* 3 ponden 13 schellingen werden betaald *over aerbeyt van het stellen den cleenen autaar van sinte anna (doen veranderynge aende antependium ende leverynge van eene cleercappe).*

De toenmalige kerk had naast het hoofdaltaar nog twee zijaltaren. Het ene was toegewijd aan O.L.V., het andere aan de patroonheilige van de kerk de heilige Laurentius; dus werd hier, midden de achttiende eeuw, een altaar(tje) bijgeplaatst. Gezien de geringe kostprijs zal het zeker geen vergelijking kunnen hebben doorstaan met de zijaltaren maar alleen het feit dat het opgericht werd wijst er ons inziens duidelijk op dat bij de lokale bevolking de behoefte leefde om de heilige Anna te vereren.

Het altaar werd goed onderhouden want in 1763 kreeg J. Van Eeckhoutte uit Gent de opdracht *het schilderen ende vergulden van de autaren van O.L.Vrouw ende Sint-Anna*. Dit laatste werd bekostigd met de inkomsten die voortkwamen uit de kapel van O.L.Vrouw-ter-Nood in de Beentjesstraat. Het geheel kostte 5 ponden.

Een derde maal vinden we een vermelding van het altaar van de heilige Anna in de rekening van kerkmeester Joannes Andries De Mulder, fs. Pieter, opgemaakt op 6 augustus 1792, behelzende de jaren 1787 tot 1789. Hieruit blijkt dat betaald werd aan *Marie van Laecken tot Ruysselede over het maecken van eenen gebloemden throon voor het beeld van de heilige moeder Anna binnen dese kercke* de soms van 1 pond 5 schellingen 8 groten. Het is het laatste spoor dat we over de Sint-Annaverering te Poesele terugvonden. Bij de beeldengalerij in de huidige kerk ontbreekt de H. Anna ook niet. Haar beeld is geplaatst aan de noordzijde van de kerk, helemaal vooraan, bij het zijaltaar dat toegewijd is aan Onze Lieve Vrouw.

André BOLLAERT
Poesele

EEN OVERGROOTOOM IN HET LEGER VAN NAPOLEON

Nu het dit jaar juist geteld tweehonderd jaar geleden is dat de Franse Revolutie uitbrak denken we onwillekeurig terug aan de zo mooie leuze „vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid”, waarvan de toepassing blijkbaar steeds achterwege bleef, en aan de grootheidswaanzin van Napoleon Bonaparte. Deze laatste maakte van de in 1798 ingevoerde conscriptiewet gebruik om duizenden jonge landgenoten de dood in te jagen ergens in Europa tussen Moskou en Lissabon. Wie aan genealogisch onderzoek doet ontmoet wel ergens een of andere voorouder of verwant die de bedenkelijke eer genoot in het leger van de keizer te dienen en er te sterven.

Op de dag van vandaag zijn er reeds vele jonge mensen die kunnen zeggen dat hun overgrootvader of -oom meevocht in de Eerste Wereldoorlog. Het summiere stadium van het familiekundig onderzoek waarin we tot nu toe gekomen zijn toont ons echter aan dat mijn vader kan zeggen dat zijn overgrootoom soldaat was in het leger van Napoleon (1) en er ook de dood vond. Ik denk niet dat er nu nog velen zijn die dit kunnen zeggen.

Die overgrootoom was Joseph VERWEE, geboren te Vosselare als zoon van Ferdinand (2) en Cathérinne Créelle (3). Hij was fuselier in „la Compagnie du Dépot du 34e Bataillon infanterie Gand-Milice” en werd op 16 oktober 1815 binnengebracht in het hospitaal te Gent waar hij op 17 november van hetzelfde jaar overleed aan de tering. Hij was amper 22 jaar.

Op 20 november 1815 vestigde de „Commissaire des guerres” te Gent het overlijden, waarna de overlijdensakte werd doorgestuurd naar het gemeentebestuur van Vosselare.

Joseph Verwee is met onze familie verwant door het huwelijk van zijn zuster Rosalia (° Vosselare 1785) met Joannes Franciscus Bollaert (°Nevele 5.2.1753 en † Vosselare 14.12.1830). Ze huwden te Nevele op Sinterklaasdag 1807. Een eigenaardige vaststelling bij dit huwelijk is wel dat de bruidegom drie jaar ouder bleek te zijn dan zijn schoonvader. Het paar gaat zich te Meigem vestigen waar op 2 juni 1815 hun zoon Petrus wordt geboren. Petrus huwt in 1853 te Nevele met Maria-Theresia Hautekeete. Uit dit huwelijk wordt op 25 april 1856 zoon Adolphe geboren die op 11 augustus 1886 huwt met Maria-Theresia Van Haver. Dit gezin had 14 kinderen waaronder mijn vader Jules Bollaert (°Nevele 20 december 1903).

André BOLLAERT
Poesele

EXTRAIT MORTUAIRE.

COMMUNE de Sand (a)
HÔPITAL de Sand

DU registre des décès dudit hôpital a été extrait ce qui suit :

Le Sieur

^(b)
Verwee Joseph, fabricant à la Compagnie de

Député du St. Patroillon infanterie Sand. Militaire, âgé de

vingt deux ans, fils de Ferdinand et de Catherine Corriel

natif de Vosselare canton d'_____ département
de l'Escaut est entré audit hôpital le 10 du mois
de Septembre l'an 1815 et y est décédé le sept du mois
de Novembre l'an 1815 par suite d'Éthiè (c)

JE soussigné, Économe dudit hôpital, certifie le présent extrait véritable
et conforme au registre des décès dudit hôpital.

Fait à Sand le 20 du mois de Novembre 1815

J. Wolff

Nous, Commissaire des guerres chargé de la police de l'hôpital
de Sand certifions que la signature ci-dessus est celle de
M. J. Wolff Économe, et que foi doit y être ajoutée.

Fait à Sand le 20 du mois de Novembre 1815.

Vu pour le fait

J. Wolff

N. B. On recommande la plus grande exactitude dans les actes de
décès. Les prénoms et noms des décédés doivent être recueillis avec
attention, ainsi que les lieux de naissance, cantons et départemens, les
noms et numéros des corps et compagnies; et le tout doit être écrit très-
lisiblement et dans l'ordre indiqué à la marge.

Overlijdensakte van Joseph Verwee.
(Gemeentearchief Nevele, Overlijdensregisters Vosselare 1815.)

BIJLAGE

Beperkte Stamreeks

- BOLLAERT Jules   ° Nevele 20.12.1903
    x Sint-Martens-Leerne 16.05.1929
- DE WULF Bertha   °Sint-Martens-Leerne 25.08.1907
- BOLLAERT Adolphus   ° Nevele 25.04.1856 (vader)
    † Nevele 27.04.1910
    x Nevele 11.08.1886
- VAN HAVER Maria-Theresia   ° Lotenhulle 17.11.1862
    † Nevele 04.03.1925
- BOLLAERT Petrus   ° Meigem 02.06.1815 (grootvader)
    † Nevele 24.01.1891
    x Nevele 11.05.1853
- HAUTEKEETE Maria-Theresia   ° Poesele 01.08.1820
    † Nevele 27.10.1892
- BOLLAERT Joannes Franciscus   ° Nevele 05.02.1753 (overgrootvader)
    † Vosselare 14.12.1830
    x Vosselare 06.12.1807
- VERWEE Rosalia   ° 1785
    † Vosselare 22.12.1859
- VERWEE Joseph   ° Vosselare 1793 (overgrootoom)
    † Gent 17.11.1815

Voetnoten

- (1) Over soldaten van Napoleon verscheen van onze streek:
Herman MAES, *Gestorven in dienst van Napoleon, 20 gemeenten der Oostvlaamse Leiestreek*, in *K.O.K. Deinze* 37e jg. 1970, blz. 22-80.
Jozef VAN DE CASTEELE, *Napoleonisten in het Nevelse*, in *Het Land van Nevele*, jg. XII (1981) nr. 4, blz. 175-218.
Antoine JANSSENS, *De gesneuvelde Nevelaars in het leger van Napoleon in Het Land van Nevele*, jg. V (1974), nr. 3, blz. 119-123.
Robert LEENKNECHT, *Lijst van de gesneuvelde Hansbekenaars in het leger van Napoleon*, in *Het Land van Nevele*, nr. 4, blz. 158-160.
- (2) Ferdinand Verwee werd geboren te Gent „Sint-Michiels” omstreeks 1756. Hij overleed te Vosselare op 17 augustus 1816. Bij zijn overlijdensakte werd in de kantlijn bijgeschreven:
„*Observatie eenige maenden voort overlijden van Ferdinand Verwee is hem bekent gemaekt dat synen naem van familie is den duyts in plaets van Verwee den lesten abusivelyk en buyten syne wete aengenomen*”
- (3) Crëelle, Croël, Cerriel, Créel en Croyille zijn de schrijfwijzen van de familienaam van de echtgenote van Ferdinand Verwee die we terugvonden in evenveel akten. H. Maes (zie voetnoot 1) copieerde ten onrechte de naam Terriel.

OPENBARE VEILING IN HERBERG „DEN BEER” IN 1877 TE LOTENHULLE

Toen ik met mijn opzoekingen over de herbergen van Lotenhulle bezig was, stootte ik op een openbare venditie van één dezer herbergen, nl. „Den Beer”. Deze openbare veiling geeft een mooi beeld van de inboedel van een herberg met hoeve omstreeks 1877.

Een eerste vermelding van de herberg vond ik in een akte van 1838. Toen werd „Den Beer” door de nabestaanden van Bernard Charles Billiet verkocht aan Leo en Joannes Francies Van Hulle, beiden woonachtig te Lotenhulle. Het document beschrijft het huis als volgt:

„Een schoon woonhuis, zijnde eene koeplaats en een welgekalante herberg genaemd „Den Beer” met zaailanden te Lotenhulle”. (1).

De uitbater

De uitbater van het bedrijf op het ogenblik van de venditie van 1877 was Joannes Franciscus De Booser. Wanneer hij precies in „Den Beer” kwam wonen, konden we niet met zekerheid terugvinden. In de bevolkingsregisters van 1847 - 1857 wordt hij reeds als bewoner van de herberg vermeld. We veronderstellen dat hij zich na zijn huwelijk met Amelia De Reu op 12 september 1850 in „Den Beer” vestigde. Een aanwijzing daarvoor is de openbare verkoop in een herberg in de proostdijwijk op 4 juni 1851 die toen nog bewoond was door dezelfde J.F. De Booser (2). We kunnen dus aannemen dat hij kort nadien naar „Den Beer” verhuisde. De vorige uitbater van de herberg, Joannes Baptiste De Clercq, vertrok naar Aalter op 1 mei 1852. Joannes De Booser woonde slechts een zestal jaar in „Den Beer”. Het waren Franciscus, Augustinus Van Hulle, koopman te Sint-Eloois-Vijve en de familie Bulte die in 1877 de herberg met een oppervlakte van 1 ha 6 a 10 ca verkochten aan Constant Bruneel - Van de Keere, brouwer en burgemeester te Aalter (3).

Naast deze hofstede pachtte Joannes De Booser nog ongeveer 7 ha van de familie Steyaert, waaronder zaailanden gelegen in „t Goedje Denijs” (4).

De Verkoop (5)

De huisraad ging op 18 juni 1877 onder de hamer. Ik vermeld wie iets kocht, waar de koper woonachtig was en hoeveel de verkoop telkens opbracht. De vruchten op het veld werden geveild op 18 juli 1877.

1.	Aardewerk verkocht	aan Petrus Van Wassenhove te Aalter	mits 1 fr.
2.	Idem	aan Jan Steenkiste te Lotenhulle	mits 0,60 fr.
3.	Idem	aan Henri Van Parijs te Lotenhulle	mits 0,40 fr.
4.	Idem	aan Therese Colpaert te Lotenhulle	mits 0,20 fr.
5.	Tailloren	aan Francies Sucaet te Lotenhulle	mits 0,90 fr.
6.	Idem	aan Petrus Van Turnhout te Lotenhulle	mits 0,70 fr.
7.	Idem	aan Frederik Van Renterghem te Lotenhulle	mits 1,60 fr.
8.	Twee soepkommen	aan Felix Van Renterghem te Lotenhulle	mits 1,40 fr.
9.	Een soepkom	aan Louis De Clercq te Lotenhulle	mits 0,50 fr.
10.	Cabaret met potten en schalen	aan Eduard Claeys te Ruislede	mits 1,90 fr.
11.	Stuk zijnd een oliestelsel	aan Louis de Clercq voornoemd	mits 0,50 fr.
12.	Lepels en fourchetten	aan Jan Steenkiste voornoemd	mits 1,70 fr.
13.	Lanteern	aan Bernard Claeys te Lotenhulle	mits 1,60 fr.
14.	Vazen	aan Augustinus Union te Lotenhulle	mits 1;30 fr.
15.	Zoutlade en doos	aan Charles Fockaert te Lotenhulle	mits 0,70 fr.
16.	Quinquet	aan Augustien Union voorzeid	mits 1 fr.
17.	Geneverglazen	aan denzelfden	mits 0,80 fr.
18.	Quinquet	aan Jan Baptiste Cornelis te Lotenhulle	mits 0,90 fr.
19.	Suikerpot	aan Henri Van Renterghem te Aalter	mits 0,60 fr.
20.	Acht glazen	aan den zelfden	mits 1,30 fr.
21.	Twee karaffen	aan Augustin Union voorzeid	mits 1,20 fr.
22.	Acht glazen	aan den zelfden	mits 1,30 fr.
23.	Rooster met koekpan	aan Angelus Noterman te Aalter	mits 1,60 fr.
24.	Glazen	aan Charles Sucaet te Lotenhulle	mits 0,80 fr.
25.	Bak met teerlingen	aan Augustin Union voorzeid	mits 0,70 fr.
26.	Bierglazen	aan Jan Baptiste Bakkers te Lotenhulle	mits 0,70 fr.
27.	Twee eckels (?)	aan Augustien Alliet	mits 0,50 fr.
28.	Prundeling	aan Leo Peltijn te Lotenhulle	mits 1 fr.
29.	Tien roomers	aan Augustien Union voorzeid	mits 1,50 fr.
30.	Printen (prenten)	aan Charles Turnhout te Lotenhulle	mits 0,10 fr.
31.	Zes roomers	aan Joannes Vanderstappen te Lotenhulle	mits 0,70 fr.
32.	Balance	aan wed. Jan Vandervennet te Lotenhulle	mits 1,10 fr.
33.	Bord met lepels	aan Domien Wijckhuys te Ruisselede	mits 2 fr.
34.	Zeven ruimers	aan August De Clercq te Lotenhulle	mits 1 fr.
35.	Tinne litter	aan Augustien Union voorzeid	mits 1,60 fr.
36.	Idem	aan Charles De Witte te Nevele	mits 1,60 fr.
37.	Idem	aan Noterman voorzeid	mits 1,10 fr.
38.	Twee halve liters	aan Augustien Union voorzeid	mits 1,70 fr.
39.	Twee idem	aan denzelfden	mits 1,50 fr.
40.	Twee idem	aan denzelfden	mits 1,10 fr.
41.	Twee idem	aan Charles Cornelis te Lotenhulle	mits 1 fr.
42.	Idem	aan Augustien Union voorzeid	mits 0,60 fr.
43.	Zeven glazen	aan Bruno Blancke te Lotenhulle	mits 1,50 fr.
44.	Ijzeren kasserol	aan Charles de Clercq te Lotenhulle	mits 2 fr.
45.	Idem	aan Charles De Smijter te Lotenhulle	mits 1 fr.
46.	Zes glazen	aan Bruno Blancke voorzeid	mits 2,10 fr.
47.	Bak met kaarten	aan Karel Verplactse	mits 0,80 fr.
48.	Kopere pan en lepel	aan Noterman voorzeid	mits 1 fr.
49.	Idem akker	aan Bernard Claeys	mits 6,25 fr.

50.	Idem themoor	aan de wed. Maebe te Lotenhulle	mits 5,25 fr.
51.	Idem ketel	aan Jan Casset te Lotenhulle	mits 7 fr.
52.	Twee kankussen	aan Bruno Cooreman te Lotenhulle	mits 1,70 fr.
53.	Mat	aan Charles Brunceel te Lotenhulle	mits 0,80 fr.
54.	Spade	aan Ivo Simoens te Ruiselede	mits 2,75 fr.
55.	Vier gordijnen	aan Leo Christiaens te Lotenhulle	mits 1,50 fr.
56.	Idem	aan Albert Union te Lotenhulle	mits 1,60 fr.
57.	Idem	aan August de Trooster te Lotenhulle	mits 1,40 fr.
58.	Twee printen!	aan Frederic Lootens te Aalter	mits 0,50 fr.
59.	Idem	aan Felix Van Renterghem te Lotenhulle	mits 0,60 fr.
60.	Twee flaschen wijn	aan Eduard Dhaenens te Lotenhulle	mits 8 fr.
61.	Idem	aan Pieter Santens te Lotenhulle	mits 8,50 fr.
62.	Idem	aan Camiel De Maegt	mits 9 fr.
63.	Idem	aan Vanderstappen voorzeid	mits 8,50 fr.
64.	Idem	aan Pieter Steyaert te Aalter	mits 8 fr.
65.	Idem	aan Francies Maenhout te Lotenhulle	mits 7,50 fr.
66.	Idem	aan Pieter Van Wassenhove te Aalter	mits 7,75 fr.
67.	Idem	aan Augustien Union te Lotenhulle	mits 7,25 fr.
68.	Idem	aan Francies Schaeck te Lotenhulle	mits 7 fr.
69.	Idem	aan Vanderstappen voorzeid	mits 7 fr.
70.	Twee stoelen	aan Jan Baptiste Cornelis voorzeid	mits 1 fr.
71.	Idem	aan Eduard Coppens te Ruiselede	mits 1,60 fr.
72.	Idem	aan denzelfden	mits 4,75 fr.
73.	Idem	aan denzelfden	mits 4 fr.
74.	Idem	aan denzelfden	mits 4,25 fr.
75.	Idem	aan denzelfden	mits 4 fr.
76.	Idem	aan Francies Blomme te Lotenhulle	mits 4 fr.
77.	Idem	aan Petrus Van Turnhout te Lotenhulle	mits 4,50 fr.
78.	Idem	aan denzelfden	mits 3,75 fr.
79.	Idem	aan Augustien Union voorzeid	mits 4 fr.
80.	Idem	aan Charles De Witte voorzeid	mits 4 fr.
81.	Idem	aan denzelfden	mits 4,25 fr.
82.	Idem	aan Augustien Union voorzeid	mits 4 fr.
83.	Horlogie	aan wed. Maebe voorzeid	mits 8 fr.
84.	Spiegel	aan wed. Sucaet te Poeke	mits 1,75 fr.
85.	Toog	aan Augustien Union voorzeid	mits 10 fr.
86.	Buffet	aan dezelfde	mits 2 fr.
87.	Kopere spoelbak	aan dezelfde	mits 3,50 fr.
88.	Kleerkas	aan wed. de Poorter te Lotenhulle	mits 25 fr.
89.	Stove	aan Charles Louis Galle te Poeke	mits 5,75 fr.
90.	Roomkuip	aan Francies Van de Keere te Lotenhulle	mits 4 fr.
91.	Idem	aan denzelfden	mits 8,25 fr.
92.	Keern	aan kinders Duchateau te Ruiselede	mits 40 fr.
93.	Tafel	aan Charles Louis Cornelis te Lotenhulle	mits 0,50 fr.
94.	Prondeling	aan Karel Verplaetse	mits 2,50 fr.
95.	Ladder	aan Charles Van Parijs te Lotenhulle	mits 2,50 fr.
96.	Persen	aan Jan De Meyer te Lotenhulle	mits 0,50 fr.
97.	Ladder	aan Pieter Felix te Bellem	mits 2,40 fr.
98.	Bank	aan wed. Santens te Aalter	mits 4 fr.
99.	Idem	aan dezelfde	mits 4,50 fr.

100.	Idem	aan Felix Van Renterghem voorzeid	mits 1,70 fr.
101.	Idem	aan Charles De Witte te Nevele	mits 1,75 fr.
102.	Idem	aan Augustien Union voorzeid	mits 2 fr.
103.	Tafel	aan wed. Jan Vervenne voorzeid	mits 4 fr.
104.	Idem	aan Leo De Blaere te Aalter	mits 3,25 fr.
105.	Prundeling	aan Charles Lippens te Aalter	mits 2 fr.
106.	Idem	aan Jan Van Braeckel te Lotenhulle	mits 1 fr.
107.	Tafel	aan Augustien Union voorzeid	mits 1,70 fr.
108.	Idem	aan Eduard Claeys voorzeid	mits 2,30 fr.
109.	Idem	aan Jan Sierens te Lotenhulle	mits 2 fr.
110.	Idem	aan Eduard Coppens te Lotenhulle	mits 4 fr.
111.	Waschkuip	aan Jan Baptiste Caron te Hansbeke	mits 2,50 fr.
112.	Windmolen	aan Pieter Vanhulle te Lotenhulle	mits 6,50 fr.
113.	Balance	aan Francies Schaeck te Lotenhulle	mits 6 fr.
114.	Prundeling	aan Duchateau voorzeid	mits 0,30 fr.
115.	Kuip	aan Jan De Meyer te Lotenhulle	mits 3,50 fr.
116.	Prondeling	aan Jan Van Brackel te Lotenhulle	mits 2 fr.
117.	Prondeling	aan Charles De Clercq	mits 1 fr.
118.	Kruiwagen	aan Pieter Vandervennet te Lotenhulle	mits 16,50 fr.
119.	Kuip	aan Charles Cooreman te Lotenhulle	mits 3 fr.
120.	Zwingelberd	aan Jan Baptiste Van de Walle	mits 0,20 fr.
121.	Prondelijzer	aan Jan Baptiste Cornelis	mits 1 fr.
122.	Persen	aan Petrus Bisschop te Lotenhulle	mits 1,70 fr.
123.	Drie kuipen	aan Jan Martens te Lotenhulle	mits 2 fr.
124.	Spinnewiel	aan Bruno Cooreman	mits 0,50 fr.
125.	Bollen	aan wed. Jan Vervenne	mits 3,50 fr.
126.	Egge	aan Duchateau voorzeid	mits 4 fr.
127.	Persen	aan Pieter de Groote te Lotenhulle	mits 0,10 fr.
128.	Aalstuk	aan wed. Sucaet te Poeke	mits 2 fr.
129.	Verkensbak	aan Jan Baptiste De Bel te Lotenhulle	mits 8 fr.
130.	Slijpsteen	aan Charles Vanderheyden te Lotenhulle	mits 7 fr.
131.	Strooi	aan Leo Peltijn	mits 5,50 fr.
132.	Prondelhout	aan Jan Casset te Lotenhulle	mits 5,50 fr.
133.	Strooi	aan Leo Peltijn	mits 7,75 fr.
134.	Persen	aan Joseph Alliet te Lotenhulle	mits 1,90 fr.
135.	Aalpompe	aan wed. Goethals	mits 10 fr.
136.	Stanc	aan Jan Baptiste Langeraert te Lotenhulle	mits 11 fr.
137.	Eetkas	aan Bruno Blancke	mits 2,50 fr.
138.	Koffijkan	aan Jan De Mol te Aalter	mits 2 fr.
139.	Haan en hinnen	aan Frederic Schatteman te Lotenhulle	mits 14,75 fr.
140.	Verken	aan Jan Baptiste Van Steenkiste te Lotenhulle	mits 42 fr.
141.	Konijnen	aan Frederic Gooreman te Aalter	mits 2 fr.
142.	Idem	aan Auguste de Trooster te Lotenhulle	mits 5 fr.
143.	-		
144.	Harnas	aan Armand Lootens te Aalter	mits 8 fr.
145.	Koci	aan Petrus Raman te Hansbeke	mits 345 fr.
146.	Rund	aan Louis Simoens te Lotenhulle	mits 53 fr.
147.	Kalf	aan Jan Baptiste Langeraert	mits 28 fr.
148.	Tuin en baille	aan wed. Santens	mits 22 fr.

Vruchten te Velde of op stam.		
149.	Rogge	aan Louis Schaeck te Lotenhulle mits 19 fr.
150.	Idem	aan Ed. Tagon te Aalter mits 27 fr.
151.	Idem	aan Jan Baptiste Steenkiste te Lotenhulle mits 20 fr.
152.	Idem	aan denzelfde mits 10 fr.
153.	Idem	aan Angelus de Graeve te Lotenhulle mits 14 fr.
154.	Idem	aan Charles de Grootte te Lotenhulle mits 23 fr.
155.	Idem	aan Bernard Schaeck te Lotenhulle mits 25 fr.
156.	Idem	aan Jan Baptiste Steenkiste voorzeid mits 18 fr.
157.	Idem	aan Jan Baptiste Cornelis te Lotenhulle mits 20 fr.
158.	Idem	aan Serafien van de Walle te Lotenhulle mits 16,5 fr.
159.	Idem	aan denzelfden mits 14,5 fr.
160.	Idem	aan Charles van Turnhout te Lotenhulle mits 10 fr.
161.	Idem	aan Frederic Tagon te Lotenhulle mits 11 fr.
162.	Idem	aan Angelus de Graeve voorzeid mits 10,5 fr.
163.	Idem	aan Leo De Bel te Lotenhulle mits 30 fr.
164.	Idem	aan denzelfden mits 30,5 fr.
165.	Idem	aan Gregorius Vanderheyden te Bellem mits 35 fr.
166.	Idem	aan denzelfden mits 36 fr.
167.	Idem	aan Longenius Van Zeveren te Lotenhulle mits 34,5 fr.
168.	Idem	aan den zelfden mits 29 fr.
169.	Idem	aan Jan Baptiste Cornelis voorzeid mits 27 fr.
170.	Idem	aan Leo Verplaetse te Aalter mits 33 fr.
171.	Idem	aan Francies Schaeck voorzeid mits 16 fr.
172.	Idem	aan denzelfden mits 18 fr.
173.	Idem	aan denzelfden mits 20 fr.
174.	Idem	aan Frederic Schatteman te Lotenhulle mits 22 fr.
175.	Idem	aan denzelfden mits 24 fr.
176.	Idem	aan Charles Dobbelaere te Lotenhulle mits 24 fr.
177.	Idem	aan denzelfden mits 25 fr.
178.	Idem	aan Petrus Vanderheyden te Bellem mits 24 fr.
179.	Idem	aan denzelfden mits 24 fr.
180.	Idem	aan Wed. Santens mits 25 fr.
181.	Idem	aan Bruno Tagon te Lotenhulle mits 30 fr.
182.	Idem	aan denzelfden mits 30 fr.
183.	Idem	aan Francies Schaeck voorzeid mits 30 fr.
184.	Idem	aan denzelfden mits 18 fr.

De openbare veiling van 12 juli 1877 bestond uit volgende artikelen:

- 1.1 lot vlas op stam verkocht aan Bruno de Wispelaere te Lotenhulle.
- 2.2 loten vlas op stam aan Ivo Van Damme te Lotenhulle.
- 3.6 loten aardappelen op stam aan Wed. Santens te Aalter.
- 4.2 loten aardappelen op stam aan Karel Maersschalk.
- 5.1 lot aardappelen op stam aan Bruno Balcke.
- 6.1 lot haver aan Jan Baptiste Martens.

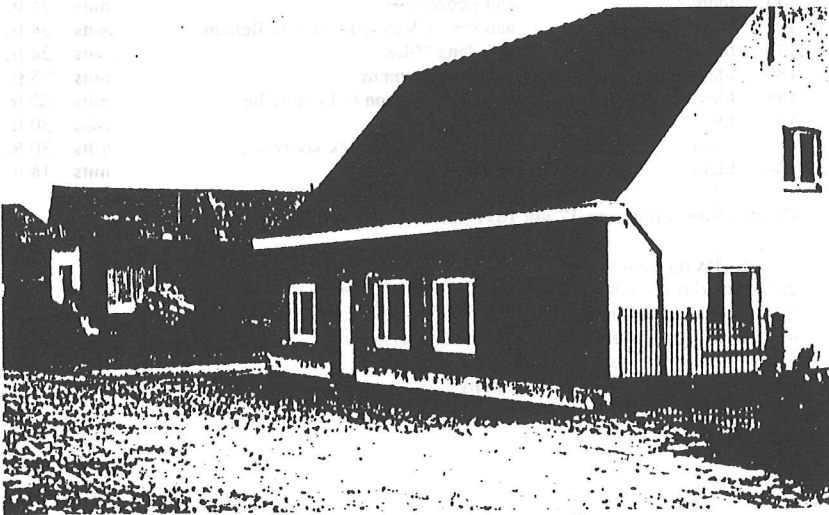
Besluit

Wat de oorzaak of de reden was, die tot de venditie leidde, kunnen we enkel gissen. Het is mogelijk dat de opbrengst van herberg en land te gering was om de zestien monden van het gezin J.F. De Booser te voeden. J.F. De Booser kreeg immers 16 kinderen waarvan er vier stierven vóór hun tweede levensjaar. Het is ook mogelijk dat de man ziek werd of een af ander tegenslag kende. Joannes Francies De Booser werd te Lotenhulle geboren op 24 mei 1818 en stierf er op 22 februari 1887.

Dat het hier om een belangrijke veiling ging, stellen we vast wanneer we de vergelijking maken met de veiling van de herberg „t Land Van Nevele” op 26 januari 1875. Deze veiling bestond slechts uit 35 artikelen (6).

Jef Van de Moortel

- (1) RAG, Not. Verstraete, R. 137.
- (2) RAG, Not. Verstraete, R. 38.
- (3) RAG, Not. Verstraete, R. 45.
- (4) RAG, Not. Verstraete, R. 51 en 52.
- (5) RAG, Not. Westerlinck 37.
- (6) RAG, Not. Westerlinck 34.

Herberg „Den Beer” te Lotenhulle.

GRAFSTEDEN OP VREEMDE KERKHOVEN VAN PRIESTERS UIT HET LAND VAN NEVELE

Tijdens een bezoek op zondag 30 oktober 1988 aan de laatste rustplaats van mijn schoonouders Norbert Anné-Julia Croket op het gemeentelijk kerkhof van Hamme (Oost-Vlaanderen), bemerkte ik er twee graven van priesters uit het Land van Nevele, die ik jaren tevoren onachtzaam was voorbijgegaan.

Bij het noteren van de grafopchriften herinnerde ik me de bedenkingen van Dr. A. Roeck (in *Volkskunde*, 1988, 2, blz. 116) dat „niet elk waargenomen detail aanleiding kan vormen tot een stevig artikel” en dat de vorser zich alsdan in het gunstigste geval beperkt „tot het neerpennen van het gegeven op een fiche... voor later”. Hij is daarbij van mening „dat het op- of wegbergen van de kleine dingen een nefast gedoe is, omdat niemand er enige baat bij heeft”.

Daarom volgt hier een korte mededeling over het bestaan van de twee priestergrafsteden te Hamme. Ze bevinden zich naast elkander op de linkerkant van de hoofdweg van het kerkhof, vóór het ereplein. Aan de beide graven staat een identiek arduinen grafkruis met de volgende opschriften:

RUSTPLAATS
VAN DEN
EERW HEER GRIJSPEIRT (1)
BESTUURDER DER ZUSTERS VAN DEN
H VINCENTIUS TE HAMME
GEB TE VINKT
15 FEBR 1825
OVERL TE HAMME
1 JUNI 1897
RIP
GELIEFDEN
KNIELT HIER NEDER
EN STORT EEN KORTE BEDE
OPDAT WIJ EEUWIG
RUSTEN MOGEN IN VREDE

HEDEN IK MORGEN GIJ

HIER ONDER
CHRISTUS KRUIS
LIGT UW GEWEZEN
PASTOOR-DEKEN
ZEER EERW HEER
EMIEL DE MEEESTER
GEB. TE VOSELARE
DEN 5 SEPT 1857
OVERL TE
HAMME
3 DEC 1936
GELIEFDEN
KNIELT HIER NEDER
EN STORT EEN KORTE BEDE
OPDAT WIJ EEUWIG
RUSTEN MOGE IN VREDE
HEDEN MIJ MORGEN GIJ

Gegevens over grafsteden op andere vreemde kerkhoven van priesters uit het Land van Nevele worden met belangstelling en dank ingewacht op het redactieadres.

- (1) Evarist Grijspeirdt (°Vinkt 15.02.1825, † Hamme 01.06.1897) was een zoon van Frans Xaveer, orgelist, en M. Melanie Pijpaert. Hij werd priester gewijd in 1847. Was leraar te Sint-Niklaas en directeur te Hamme (F. MICHEM, Vinkt. Kerk en Parochie, Uitgave in eigen beheer, Vinkt, 1971, blz. 84).

A. MARTENS, Gent

VERSLAG

Zondag 19 maart 1989, lezing met dia's door Dirk De Reuck „Over Geuzen en Papen”. Vijfentwintig aanwezigen.

Dirk De Reuck bekoorde ons met een boeiende uiteenzetting over de godsdienststroebeelen in de 16de eeuw in de Zuidelijke Nederlanden.

Hij illustreerde zijn voordracht met prachtige dia's en met typische zestiende-eeuwse liederen van o.m. Wannes Van de Velde.

Bij deze tocht doorheen de 16de eeuw liet Dirk zich inspireren door de schilderijen van Pieter Breugel. Voorwaar een uitstekende keuze want alle aanwezigen genoten met volle teugen van Breugels warm kleurenpalet. Meer nog, de spreker leerde ons op een „andere” manier naar Breugels schilderijen kijken.

D. De Reuck ging ervan uit dat Breugel zich liet inspireren door de historische realiteit van zijn tijd: de periode van het opkomende protestantisme in onze gewesten.

In zijn uitbeelding van vele volkse, bijbels geïnspireerde taferelen wees de spreker ons op onvermoede dubbele bodems in Breugels werk. Enkele voorbeelden: de volkstelling in Bethlehem verwijst volgens Dirk naar de strenge tiendenheffingen die op het onderdrukte volk wogen, de kindermoord in Bethlehem roept het beeld op van Alva's plunderende legerbenden, het optreden van Johannes de dooper vertoont veel gelijkenis met de hagepreken van de protestanten, enz.

Tijdens het bewind van keizer Karel in de eerste helft van de 16de eeuw hende ons volk nog een betrekkelijke voorspoed en vrede. De situatie sloeg echter drastisch om toen koning Filips II van Spanje zijn absoluut gezag met geweld wilde opdringen en Alva naar onze gebieden stuurde om orde op zaken te stellen. Dat het Vlaamse volk eens te meer het slachtoffer werd van deze meedogenloze stijd tussen katholieken en geuzen hoeft weinig betoog. Zeer velen stierven als slachtoffer van de genadeloze inquisitie. Talrijker nog was het aantal mensen dat vluchtte naar veiliger oorden, vooral naar het Noorden.

Geregeld laste de spreker gegevens in over de opkomst en de onderdrukking van het protestantisme in het Land van Nevele. In Merendree bijvoorbeeld waren de wederdopers actief. De onderdrukking van deze „bekeerlingen” door de plaatselijke autoriteiten liet niet lang op zich wachten. Jan Steyaert en Pieter de Pauw die zich in 1535 tot het nieuwe geloof bekeerd hadden, werden in 1542 als kettens in Gent terechtgesteld.

Verscheidene Nevelse, Landegemse en Merendreeze families met hervormingsgezinde ideeën moesten de wijk nemen naar Gent waar ze tot ca. 1562 rustig konden onderduiken.

Zoals elders in Vlaanderen hadden ook in onze streek hagepreken plaats. De beeldenstorm verliep hier wel rustiger dan elders doordat de doopsgezinden in tegenstelling met de calvinisten tegen geweld waren. Daarenboven hielden

de meeste plaatselijke gezagdragers zich eerder afzijdig en hielpen ze de beeldenstormers niet.

Toch sloegen de meeste pastoors in onze streek voorzichtigheidshalve op de vlucht voor deze soms zo verwoestende kaalslag.

Met de komst van Alva en de oprichting van de Bloedraad werd de vervolging van de zogenoemde geuzen echter veel grimmiger en ongenadiger. De graven Egmont en Hoorne, de laatste was ook heer van Nevele, vielen als eerste slachtoffers van de nieuwe, radicale aanpak. Zij meenden ten onrechte dat er met Alva kon onderhandeld worden. Willem van Oranje doorzag beter de situatie en koos in 1567 reeds voor de vlucht.

In het Land van Nevele zijn tenminste 28 mensen weggevlucht bij de komst van Alva, meestal naar Zeeuws-Vlaanderen. De periode van de terechtstelling van andersdenkenden duurde tot in 1576 (Pacificatie van Gent). Veel mensen uit onze streek zijn tijdens die lange periode als ketter ter dood gebracht op de twee traditionele terechtstellingsplaatsen van Gent: de Vrijdagmarkt en het Sint-Veerlepleen.

Brugels hallucinant schilderij van „de Dulle Griet” is nog altijd een symbool van deze zinloze oorlog die zoals elke godsdienstoorlog zeer fanatiek en bloeddorstig gevoerd werd.

D. De Reuck besloot zijn vlotte lezing met een verwijzing naar de actualiteit. Ook in onze „moderne” tijd bewijzen de reacties van sommigen op Rushdie's werk dat onverdraagzaamheid en fanatisme nog niet uitgestorven zijn.

A. Strobbe

MEDEDELING

Het klooster te Hansbeke

Tot spijt van de Hansbeekse parochiegemeenschap verlieten de Zusters Franciscanessen (Crombeen) einde juli 1988 het klooster van Hansbeke, waar ze gedurende ruim 140 jaar hulp boden aan wezen, zieken en bejaarden en onderwijs gaven aan de jeugd.

De parochiegemeenschap zal deze zomer een luisterrijke hulde brengen aan de Zusters Franciscanessen, gevolgd door een uitgebreide tentoonstelling in het klooster tijdens de kermisdagen in oktober.

Bij deze gelegenheid wordt door de heemkundige kring „Het Land van Nevele” een historische schets over het godshuis en de Zusters Franciscanessen te Hansbeke als extra-aflevering uitgegeven.

Geïnteresseerden kunnen nu reeds deze extra-aflevering bestellen door storting van 300 fr. op rekening 290-7431460-20 van Het Land van Nevele, Beentjesstraat 24, 9850 Nevele met vermelding „Godshuis Hansbeke”. Degenen die het boek zelf willen afhalen, op nader te bepalen data, in het Documentatiecentrum, Veldestraat 49, Merendree dienen slechts 250 fr. te storten.

Het werk wordt slechts in een beperkt aantal exemplaren gedrukt.

INHOUD

A. JANSSENS, Industrieel erfgoed (X): Stoommelkerij St.-Mauritius te Nevele	91
A. MARTENS, Het fameuze voetbalseizoen 1947-48 van V.V. Waterhoens Hansbeke	127
J.G.M. VAN DEN HEUVEL, Een Brugse zwartzuster geboren te Nevele: Mary Rosa Goethals (1742-1812)	142
A. BOLLAERT, Een 18-eeuwse verering van de heilige Anna in de kerk van Poesele	143
A. BOLLAERT, Een overgrootoom in het leger van Napoleon	145
J. VAN DE MOORTEL, Openbare veiling in herberg "Den Beer" in 1877 te Lotenhulle	149
A. MARTENS, Grafsteden op vreemde kerkhoven van priesters uit het Land van Nevele	155
Verslag	157
Mededeling	159

Voorzitter en voorzitter redactieraad

Jan LUYSSAERT
Veldestraat 26
9841 NEVELE-Merendree

Ondervoorzitter

Arnold STROBBE
Lokouter 12
9856 AALTER-Lotenhulle

Secretaris en bibliothecaris

Lieven DE RUYCK
Heigestraat 45
9840 NEVELE-Landegem

Penningmeester

André BOLLAERT
Beentjesstraat 24
9850 NEVELE-Poesele

Bestuursleden

- I. BUYSSE, Knokstraat 12, 9880 Aalter-Poeke
- Y. DE VOS, Kalkhofstraat 7, 9800 Deinze
- D. D'HOOGHE, Langemunt 58, 9850 Nevele
- D. HEYNSSSENS, Bovenstraat 12, 9840 Landegem
- A. JANSSENS, A.C. Van der Cruyssenstraat 60, 9850 Nevele
- A. MARTENS, Spinmolenplein 263, 9000 Gent
- M. MICHIELS, Langemunt 104, 9850 Vosselare
- G. SCHAECK, Vosselarestaat 16, 9840 Landegem
- J. VAN DE CASTEELE, Rodenbachstr. 74, 9110 Gent-St.-Amandsberg
- E. VERSTRAETE, Doornbosstraat 1, 9842 Hansbeke

